

Att mötas på mitten

- skolkuratorns roll i integrationsprocessen

Ulrika Nilsson
Emma Olsson

Socialhögskolan vid Lunds universitet
SOPA63
Vt- 10

Handledare: Agneta Hedblom

Abstract

Author: Ulrika Nilsson and Emma Olsson

Title: Meeting halfway – the school welfare officer's role in the process of integration [translated title]

Supervisor: Agneta Hedblom

Assessor: Carina Tigervall

During the last decades there has been a debate concerning the importance to promote integration for people with foreign heritage. The purpose of this study was to examine how school welfare officers in Sweden work with the process of integration among students with foreign heritage. To be more precise, we wanted to find out what role school welfare officers find themselves in concerning the process of integration. We have also studied how school welfare officers work with cultural discrepancies and identity crisis among students with foreign heritage. Finally we investigated if school welfare officers can discern that students with foreign heritage experience a feeling of alienation or a sense of belonging. The study is based on qualitative method. We interviewed eight different school welfare officers, working in upper secondary schools. The theoretical conceptions we used was integration as a mutual process and theories about standards and normality. A conclusion we could ascertain was that the school welfare officers have strong ambitions to work with integration but are struggling to implement it into practice. The school welfare officers work with integration in different ways, some indicate that they primarily focus on integration in preclusive matters and others primarily work with integration during individual conferences. To a great extent, the students with foreign heritage carry a major responsibility to integrate to a life in Sweden themselves.

Keywords: school welfare officer, students with foreign heritage, integration, cultural discrepancies and identity crisis

Innehållsförteckning

1. Förord	4
2. Inledning	5
2.1 Problemformulering	5
2.1.1 Syfte och frågeställningar	6
2.2 Begreppsdefinitioner	6
2.2.1 Utländsk bakgrund	6
2.2.2 Invandrare	7
2.2.3 Flykting	7
2.2.4 Etnicitet	7
2.2.5 Assimilation	7
2.2.6 Segregation	8
2.2.7 Integration	8
2.2.8 Ungdom	8
2.2.9 IVIK	8
2.2.10 Elevhälsa	9
2.2.11 Kultur	9
2.2.12 Identitet	9
3. Bakgrund	9
4. Tidigare forskning	11
4.1 Skolkuratorns roll	11
4.2 Skolan som arena	11
4.3 Att vara ungdom med utländsk bakgrund	12
4.4 Att vara elev med utländsk bakgrund i den svenska skolan	14
5. Teoretiska utgångspunkter	15
5.1 Integration som ömsesidig process	15
5.2 Normer och normalitet	16
5.3 Innanförskap och utanförskap i skolan	17

6. Metod	18
6.1 Val av metod	18
6.2 Urval	19
6.3 Tillvägagångssätt	19
6.4 Metodens förtjänster och begränsningar	20
6.5 Analys av empiri	21
6.6 Metodens tillförlitlighet	21
6.7 Litteratursökning	22
6.8 Etiskt perspektiv	23
6.9 Arbetsfördelning	24
7. Resultat och analys	24
7.1 Skolkuratorns roll i integrationsprocessen	25
7.1.1 <i>Hur skolkuratoren förklarar integration</i>	25
7.1.2 <i>Hur skolkuratoren arbetar med integration</i>	26
7.1.3 <i>Hur kan skolan som institution påverka skolkuratorns arbete i integrationsprocessen?</i>	30
7.2 Kulturella skillnader	33
7.2.1 <i>Exempel där kulturella skillnader kommer i uttryck</i>	33
7.2.2 <i>Hur skolkuratoren arbetar med kulturella skillnader</i>	36
7.3 Identitetskriser	38
7.3.1 <i>Exempel där identitetskriser kommer i uttryck</i>	38
7.3.2 <i>Hur skolkuratoren arbetar med identitetskriser</i>	41
7.4 Innanförskap och utanförskap	42
7.4.1 <i>Skolkuratorns tankar kring innanförskap och utanförskap i skolan</i>	42
7.4.2 <i>Hur skolkuratoren arbetar för att främja innanförskap</i>	44
8. Avslutande diskussion	47
9. Referenslista	49
Bilaga 1	52
Bilaga 2	53

1. Förord

Vi vill framföra ett tack till alla personer som hjälpt oss att göra denna uppsats möjlig att genomföra. Ett speciellt tack riktas till våra åtta intervjupersoner som ställt upp med sina tankar och erfarenheter. Tack för att ni tog er tid, utan er hade vi inte kunnat skriva vår uppsats.

2. Inledning

2.1 Problemformulering

De senaste decennierna har många människor talat om att man måste främja integrationen mellan ”invandrare” och ”svenskar”. Trots diskussioner, utredningar och åtgärder menar Ann Runfors (2004) att både media och forskning rapporterar om segregering och underordning av ”invandrare”.

I regeringens integrationspolitiska mål från november 2009 framförs att "Målet för integrationspolitiken i Sverige är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund". (Integrations- och jämställdhetsdepartementet 2009)

Vidare beskrivs det i de integrationspolitiska målen att skolan ska arbeta för bättre resultat och större likvärdighet. I 1 kap. 2§ skollagen (1985:1100) finns bestämmelser om rätten till lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. I bestämmelsen är det stadgat att utbildningen ska ta hänsyn till elever i behov av särskilt stöd.

De flesta skolor har idag ett så kallat elevhälsoteam och personerna i teamet arbetar tillsammans för att hjälpa de elever som är i behov av särskilt stöd. Skolkuratoren ingår ofta i elevhälsoteamet och de elever som vänder sig till kuratorn kan vara i behov av att få samtala bland annat angående sitt psykiska mående, sin hemsituation eller kring svårigheter i skolan (D-Wester 2005).

För elever med utländsk bakgrund kan det psykiska måendet påverkas av att i tonåren hamna i en identitetskris då frågor som rör härkomst och ”vem är jag?” kan dyka upp (*ibid.*). Har eleven kommit till Sverige i ungdomsåren står denne ofta inför en konfrontation med ett nytt land, ett nytt språk och en ny kultur. Som elev tvingas man ta till sig de regler, normer och värderingar som finns i den svenska skolan, något som kanske helt stridet mot den egna kulturen. Att ta emot eleven i skolan är mycket mer än bara en språkfråga. (Angel & Hjern 2004)

Om elever med utländsk bakgrund känner innanförskap eller utanförskap i skolan påverkar deras känsla av trivsel. Stigendal (2004) påpekar att det kan finnas många olika anledningar till utanförskap i skolan. En orsak som kan försvåra innanförskap är om det finns tendenser till strukturell rasism.

För att elever med utländsk bakgrund ska kunna känna delaktighet i skolan krävs det på alla plan att man arbetar med integration. Detta kan medföra att även skolkuratoren blir en del i integrationsprocessen då denna bland annat är ett stöd till de elever som mår dåligt och söker sig till skolkuratoren.

2.1.1 Syfte och frågeställningar

Med anledning av att skolkuratoren är den person i elevhälsoteamet som erbjuder stöd och samtal till elever är vårt syfte att undersöka hur skolkuratoren arbetar med integrationsprocessen för ungdomar med utländsk bakgrund.

Som ett led i att få svar på vårt syfte kommer vi arbeta utifrån följande frågeställningar:

- Hur ser skolkuratoren på sin roll i integrationsprocessen för ungdomar med utländsk bakgrund som han/hon kommer i kontakt med?
- Hur arbetar skolkuratoren med de eventuella kulturella skillnader som en del ungdomar med utländsk bakgrund upplever?
- Hur arbetar skolkuratoren med de eventuella identitetskriser som en del ungdomar med utländsk bakgrund upplever?
- Hur urskiljer skolkuratoren att elever med utländsk bakgrund upplever ett innanförskap eller ett utanförskap?

2.2 Begreppsdefinitioner

Vi är medvetna om att utländsk bakgrund inte är ett problemfritt begrepp att använda sig av. Utifrån litteraturen blir etnicitet ett allt vanligare begrepp att använda sig av, men utländsk bakgrund är ett begrepp som trots sin delvis vaga betydelse används i vissa sammanhang, bland annat av SCB (Statistiska Central Byrån). Stigendal (2004) beskriver det som en uddlös kategorisering som omfattar människor från alla världens länder och man kan ställa sig frågan vad de egentligen har gemensamt. Dock vill vi poängtera att det kan vara så att elever med utländsk bakgrund, oberoende från vilket land, de själva eller föräldrar kommer ifrån, kan uppleva kulturella skillnader i skolan.

2.2.1 Utländsk bakgrund

Utländsk bakgrund omfattar de personer som själva är födda i utlandet, vilket kan vara vilket land som helst. Begreppet innefattar även personer som är födda i

Sverige men som har en eller båda föräldrar som är födda i utlandet. (Stigendal 2004)

2.2.2 Invandrare

Invandrare är en person som någongång under sitt liv invandrat till Sverige från sitt hemland. Invandrare är inte nödvändigtvis flyktingar, men däremot är flyktingar invandrare. (Wigg 2008)

Begreppet invandrare omfattar alla personer som invandrat till Sverige, vilket är deras enda genomsamma nämnare. Begreppet talar inte om hur länge personen befunnits sig i Sverige eller från vilket land eller världsdel denne utvandrat från. (Stigendal 2004)

2.2.3 Flykting

”En flykting är en person som ’flytt sitt land med anledning av en välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, religion, nationalitet, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller politisk uppfattning, som befinner sig utanför det land, vari han är medborgare och som på grund av tidigare nämnd fruktan inte kan eller vill återvända till det landet.’ 1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning” (UNHCR).

2.2.4 Etnicitet

Etnicitet innehåller flera dimensioner. De olika dimensionerna består av medborgarskap, historisk bakgrund, språk, kultur och identitet. Begreppet etnicitet inrymmer ingen förutbestämmdhet gällande vilken av dessa faktorer som är den viktigaste. De olika dimensionerna kan vara mer eller mindre betydelsefulla för olika människor och befolkningsgrupper. Varje faktor måste studeras utifrån de säregna villkoren. (Stigendal 2004)

2.2.5 Assimilation

I kultursammanhang menas med assimilation ”fullständig anpassning till majoritetsbefolkningens sätt att tänka och handla”. Detta kan innebära att personerna frivilligt eller under tvång helt överger sina tidigare vanor och livsstil för att anpassa sig till det nya. (Abbasian 2003:29)

2.2.6 Segregation

Från början betydde segregation att hålla olika raser eller folkgrupper skilda från varandra. Idag används begreppet i sammanhang där invandrare är avskilda och isolerade kulturellt, socialt, politiskt och ekonomiskt från resten av samhället. Denna avskildhet och isolering kan både vara frivillig eller mot sin vilja. (Abbasian 2003)

2.2.7 Integration

Integration är ett komplext begrepp med olika innebörder och betydelser. Dimensioner där integration är ett begrepp är exempelvis den boendemässiga, sociala, kulturella, ekonomiska och den politiska. Integration är ett motsatsbegrepp till assimilation och segregation. Integration kan förklaras som en mellanväg mellan dessa begrepp, där man istället vill skapa gemenskap och sammanhållning. Olika grupper i samhället ska komma in i samhället och känna delaktighet utan att bli tvingade till att helt totalanpassa sig. (Abbasian 2003)

2.2.8 Ungdom

Det finns olika åldersspann att välja mellan när man talar om ungdom. I vår undersökning kommer ungdom att syfta till de som går på gymnasieskola. Enligt skollagen (1985:1100) är gymnasieskolans målgrupp ungdomar som avslutat sin grundskoleutbildning eller motsvarande utbildning och som påbörjar sin gymnasieutbildning under tiden fram till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år.

2.2.9 IVIK

Ale gymnasium i Ale kommun, som erbjuder IVIK, beskriver programmet som ett individuellt gymnasieprogram för alla nyanlända elever mellan 16-20 år. Det är ett introduktionsprogram inriktat på de ungdomar som anlant sent till Sverige. Fokus ligger på att eleverna får möjlighet att förbättra sina kunskaper, framförallt i det svenska språket. Detta för att sedan kunna genomföra studier på till exempelvis ett nationellt program eller komvux. Eleverna studerar svenska integrerat med vissa andra ämnen. (Ale gymnasium 2010)

2.2.10 Elevhälsa

I SOU 2000:19 förklaras att elevhälsa betecknas som den verksamhet som tidigare kallades elevvård och skolhälsovård i skolan. De yrkesgrupper som bör finnas inom elevhälsan är högskoleutbildade yrkesgrupper med kompetens i socialt arbete, psykologi, medicin, omvårdnad, specialpedagogik och studie - och yrkesvägledning. Elevhälsan ska finnas tillgänglig framförallt till och för eleverna men även finnas till för föräldrar och personal på skolan. (SOU 2000:19)

2.2.11 Kultur

En definition av kultur är den Wigg (2008) använder sig av. Hon menar att kultur är mänskliga regler, normer och värderingar som vidmakthålls av en grupp individer. Ofta förstås kultur utifrån nationell eller etnisk tillhörighet, men det behöver inte bygga på någon utav dem. Kultur kan liknas vid en verksamhet i vilken man drar gränser och pekar ut skillnader, och på det sättet delar in människor i kategorier som grundas på likhet och skillnad. Skillnaderna är ofta de som uppfattas som gränsdragning. (Wigg 2008)

2.2.12 Identitet

Identitet som begrepp har en komplex innebörd och själva identitetsarbetet är en ständig process. Identitetsarbetet består av både en kollektiv och en personlig dimension. När ”självet” skapas är det sociala och kulturella erfarenheter som samspelar och påverkar hur man upplever och uttrycker vem man är. (Åhlund 1997)

3. Bakgrund

I Skrivelse 2008/09:24 förklaras att den svenska integrationspolitiken inrättades i och med riksdagens beslut om regeringens proposition *Sverige, framtiden och mångfalden* (prop.1997/98:16). Jacobson Pettersson (2008) förklarar att i 1997 års integrationspolitik betonas samhällets ansvar för att integrera etniska grupper. Hon förklarar vidare att det var i detta sammanhang som begreppet integrering och integration formellt fördes in i den politiska debatten. Det poängteras i Skrivelse 2008/09:24 att integrationspolitiken är sektorsövergripande, det vill säga

att politikens mål ska uppnås genom insatser inom flera politiska områden och av många olika myndigheter.

Jämte arbetsmarknaden och bostadsmarknaden utses grundskolan ofta till den samhällsarena där integration ska äga rum. Grundskolan är den institution som ska forma barn till individer och samhällsmedborgare. I skolan förmedlas kunskaper men även normer, värderingar och beteendemönster. Skolan blir en arena för frågor kring hur man bör vara som individ och hur samhället bör se ut. I och med detta uppkommer frågor om vad som är normalt, avvikande, önskvärt och icke önskvärt. (Runfors 2004)

I regeringens proposition 2009/10:165 framförs förändringar som regeringen vill genomföra i den nuvarande skollagen. En av förändringarna som framläggas är att specificering av yrkeskategorier inom elevhälsan bör lagstadgas. Förutom skolläkare och skolsköterska som redan är specificerat i den rådande skollagen, vill regeringen att skolpsykolog och skolkurator också ska finnas disponibla inom skolans elevhälsa. Detta för att garantera att elevhälsan har tillräcklig kompetens för att elever ska få det stöd de är i behov av. Det påpekas i propositionen att 15 kommuner saknar tillgång till skolkurator.

Enligt lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever ska huvudmännen för verksamheter som regleras i skollagen ansvara för att det finns en likabehandlingsplan för varje enskild verksamhet. Huvudmännen består av Jämställdhetsombudsmannen (JämO), Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO), Handikappombudsmannen (HO), Ombudsmannen mot diskriminering p.g.a. sexuell läggning (HomO), Skolverket och Barn- och elevombudet (BEO). (Skolverket 2006)

I enlighet med skolverket (2007) ska likabehandlingsplanen syfta till att främja barns och elevers lika rättigheter oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. Planen ska även syfta till att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling. Det är rektor, lärare och elever som tillsammans ska arbeta fram en likabehandlingsplan för att generera en trygg skolmiljö. I planen ska det tydligt framgå vad skolan ska göra för att alla elever ska behandlas på lika villkor. Denna utgör också basen för elevhälsoteamets och skolkurators arbete. (*ibid.*)

4. Tidigare forskning

4.1 Skolkuratorns roll

Yvonne D-Wester (2005) beskriver att skolkuratorn/socionomen i skolan är den person som ska stå för ”social kompetens” inom elevhälsan. D-Wester ger i *Socionomen i skolan* en flerdimensionell bild av vad hur arbetet kan te sig för en skolkurator. De anledningar till varför elever vänder sig till kuratorn på skolan delar D-Wester in i fyra ämnesområden, hälsa, inläring, relation (inom skolan) och social situation (utanför skolan). D-Wester beskriver att psykisk ohälsa bland barn och unga kan ta sig olika uttryck men kan visa sig exempelvis genom oro, ängslan och nedstämdhet. Tonåringar med identitetsproblem kan vända sig till skolkuratorn, det kan handla om livsfrågor som ”vem är jag?” och för adopterade ungdomar eller de som har invandrat till Sverige kan identitetsfrågor kring sin härkomst dyka upp. D-Wester talar även om förebyggande arbete och menar att skolkuratorer bör ha en medveten plan för att arbeta förebyggande annars kan arbetet lätt bli inriktat på enbart enskilda elever. D-Wester anser att det förebyggande arbetet måste få ta plats i skolkuratorns och den övriga elevvårdens arbete.

Åsa Backlund (2007) framför i sin avhandling *Elevvård i grundskolan - resurser, organisering och praktik* att skolkuratorn inte har ett bestämt arbetsområde som är avgränsat mot andra yrkesgrupper i skolan. Detta kan innebära att ibland kan annan personal utföra ett liknande arbete som skolkuratorn. En annan svårighet som förefaller skolkuratorn är att dennes arbete kan genomföras på många olika sätt. Rollen som skolkurator är med andra ord otydlig.

4.2 Skolan som arena

I *Det blågula glashuset – om strukturell diskriminering i Sverige* (SOU 2005:56) framförs det att skolan har som institutionell roll att frambringa utjämning och likvärdiga villkor. Utbildningsväsendet har en viktig funktion sett utifrån integrationspolitiken där man strävar efter att uppnå jämlikhet och likvärdiga möjligheter oavsett etnisk bakgrund. Skolan är den institution som barn, ungdomar och vuxna som studerar befinner sig i och de tillägnar sig inte enbart kunskaper där utan det är också en arena som är fylld av samhälleliga värderingar.

Vilken inställning elever har till skolan, dess undervisningsinnehåll och skolans normerande funktion påpekar Sven Bremberg (2004) i boken *Elevhälsa – teori och praktik* har en stor påverkan på hur elever utvecklar sin kompetens och hur de är socialt integrerade i skolan. Bremberg refererar till Basil Bernstein, som framför att elever förhåller sig till skolans undervisningsinnehåll och dess normerande funktion på olika vis. Det är lättast för dem elever som har en positiv inställning till skolans undervisning och normerande funktion, som kallas för de ”engagerade”. Det är svårare för dem som varken uppfattar undervisningens innehåll eller håller med om skolans normer, denna grupp benämns ”alienerad”. Sen finns det de elever som uppfattar och godtar undervisningen, men inte accepterar normerna i skolan, vilket Bernstein kallar ”oengagerade”. De kan klara skolan bra, men det kan uppstå konflikter kring normer. Den sista gruppen kallas ”marginaliserade” som accepterar skolans normer, men inte undervisningen.

4.3 Att vara ungdom med utländsk bakgrund

Christina Spännar (2001) intresserar sig för dem ungdomar som lever i mer än en kultur och för den process som hon menar ofta tar sin start när barnet/ungdomen börjar i skolan. Vissa av barnen eller ungdomarna har inte vuxit upp med samhällets dominerade kultur utan i samband med skolstarten inleds en kännedom med majoritetskulturen. I sin avhandling *Med främmande bagage Tankar och erfarenheter hos unga människor med ursprung i en annan kultur eller Det postmoderna samhället* har Spännar intervjuat 22 ungdomar med olika bakgrunder. Det som ungdomarna har gemensamt är att de bär på ett bagage som på olika sätt påverkar deras fortsatta tillvaro. Med främmande bagage menar Spännar det som människor bär med sig från en annan kultur.

Annick Sjögren (2003) engagerar sig i utbildningens sociala och kulturella dimensioner. Sjögren framför i kapitlet ”Kulturens roll i identitetsbyggandet” i boken *Ungdom, kulturmöten och identitet* att ungdomar som invandrat behöver omforma en identitet i det nya landet. Ungdomarna måste skapa ett nytt jag genom att lära sig ett nytt språk, nytt sätt att interagera med andra, nytt sätt att arbeta osv. Det finns även ett behov av att de någonstans kan känna och vara sitt gamla jag. Vidare menar Sjögren att ungdomar med utländsk bakgrund tenderar att definieras utifrån att de inte är svenska ungdomar, vilket kan göra det svårare

för dem att finna sin plats och sitt jag i det nya landet. Dessa ungdomar måste kunna relatera till sin historia och sina rötter samtidigt som de bor i Sverige, eftersom det är där som de går i skolan och lever sitt liv.

I kapitlet "Om jaguppfattningens betydelse för tolkningen av sociala normer" i samma bok, *Ungdom, kulturmöten och identitet*, skriver Nader Ahmadi (2003) om identitetsskapandet i det nya landet. Ahmadi beskriver om gapet mellan den kultur som en individ har integrerat i hemlandet och den rådande kulturen blir alldeles för stor kan det leda till att individens värdesystem rasar och personen förlorar sin inre identitet. Detta kan utgöra den bakomliggande orsaken till identitetskris. Om ungdomar som invandrat till Sverige saknar en identitet i det svenska samhället kan det leda till att de känner sig som främlingar. De kanske inte kan identifiera sig varken med den svenska kulturen eller med den kultur de införlivade i hemlandet. De saknar därmed en tillhörighet. Ahmadi resonerar kring diskriminering och invandrarfientlighet, att det kan leda till att ungdomarna som invandrat känner sig ovälkomna. Detta kan i sin tur försvåra identitetsskapandet hos dem och det kan även medföra en risk att de nedvärderar sin egen kultur och sitt ursprung.

Ungdomar i mångetniska miljöer och så kallade "invandrarungdomar" är de som väcker Aleksandra Ålunds (1997) uppmärksamhet i *Multikultiungdom Kön, etnicitet, identitet*. Ålund diskuterar i boken det mångetniska samhället, dess problem och möjligheter, dock ligger fokus på ungdomar, identitet och livsvillkor. När Åhlund talar om integrationsvillkor beskriver Åhlund att invandarskapet och förortslivet fostrar ett innanförskap i utanförskapet. Majoritetssamhället gör invandrarna till en enhetlig grupp och drar alla över samma kam, de bemöts som de andra och som annorlunda.

Det som intresserar Helene Jacobson Pettersson (2008) i hennes licentiatavhandling *Socialt medborgarskap och social delaktighet* är hur unga människor med utländsk bakgrund upplever socialt medborgarskap och social delaktighet i samhället. Jacobson Pettersson hänvisar till att dagens massmedia allt mer beskriver och gör en uppdelning mellan "vi" och "de". "Vi" står för det svenska och framställs som den rätta normen medan "de" är invandrare och står för det som är särskilt och annorlunda. Jacobson Pettersson kommer i sin avslutning fram till bland annat att etnisk diskriminering och social exkludering

leder till enklavisering. Med detta menas att de unga personerna söker sig till grupper där de känner trygghet och tillhörighet. De söker sig till andra med utländsk bakgrund dock behöver de inte vara från samma etniska grupp. Detta sökande till andra personer med utländsk bakgrund menar Jacobson Pettersson är ett resultat på att personerna upplevt etnisk diskriminering och svag social gemenskap med den svenska majoritetsbefolkningen.

4.4 Att vara elev med utländsk bakgrund i den svenska skolan

Sabine Gruber (2008) har gjort en omarbetad version av sin doktorsavhandling och denna kallas *När skolan gör skillnad*. En av de återkommande iakttagelser som Gruber har gjort är att hon menar att skolan inte ensidigt kategoriserar eleverna som antingen ”invandrare” eller ”svensk” utan att det skiftar utifrån sammanhanget. Gruber har även sett ett samband i att personal på skolan är mer sympatiskt inställda till ”invandartjejer” än till ”invandrarkillar”. En slutreflektion är att de välpresterade eleverna mindre kopplas ihop med en identitet som invandrare. Det vill säga, de elever som har goda resultat kopplas mer ihop med sina skolresultat än med föreställningar kring skillnader angående kulturell och nationell bakgrund.

I avhandlingen *Bryta upp och börja om Berättelser om flyktingskap, skolgång och identitet* framför Ulrika Wigg (2008) att elever är väl medvetna om att det stigma som medföljer med identifikationen ”invandrarelev”. Kategoriseringen omfattar i första hand de som inte svarar upp till de förväntningar som föreligger. Wigg skildrar att om en manlig elev med utländsk bakgrund kategoriseras som ”invandrarkille” ger det upplysningar kring hur han förväntas bete sig och det får konsekvenser på hur han blir bemött i skolan.

Ann Runfors (2003) avhandling *Mångfald, motsägelser och marginaliseringar – En studie av hur invandrarskap formas i skolan* skildrar hur de undersökta skolorna kategoriserar ”invandrarbarn” och som undertiteln tydligt förevisar, att skolor formar invandrarskap. Runfors analyserar kring skolan som en välmenande institution med goda integrationsambitioner ändå kan skapa hierarki och invandrarskap. Runfors undersökning visar på att de studerade skolorna eftersträvade blandning av eleverna, för att öka delaktighet. Blandningen användes också som ett verktyg för att utjämna och utradera olikheter mellan

individer och samhällsgrupper. Målet var att skapa möten mellan ”svenska barn” och ”invandrabarn”. Runfors benämner detta som ett integrationsprojekt, som skulle ge en sammanlänkande effekt på eleverna. Problemet uppstod när man inte särskilde på jämlikhet och likhet utan det uppfattades ha samma innebörd. Lärarna eftersträvade att inte skilja på och sammanföra barn utifrån kategorin ursprung och etnicitet. Dock blev de ändå sammanförda och icke individualiserade genom att elever med invandrabakgrund kategoriserades i jämförelse med ”svenska elever”.

5. Teoretiska utgångspunkter

De teoretiska utgångspunkter vi valt att utgå ifrån och använda oss av i vår analys är dels integration som en ömsesidig process och dels teoretiska begrepp om normer, normalitet, innanförskap och utanförskap.

5.1 Integration som ömsesidig process

Vi kommer till att börja med visa några av de teoretiska ansatser om integration som Saeid Abbasian (2003) för i sin avhandling *Integration på egen hand*. Något som ofta glöms bort i diskussionen om integration är frågan om ömsesidig integration. En ömsesidighet där både invandrare och majoritetsbefolkning aktivt deltar. Abbasian poängterar att de flesta teorier om integration betonar och inriktar sig främst på invandrare och inte på majoritetssamhället och vad majoritetssamhället kan göra i processen. Det finns en tendens i integrationen att vara ensidigt kulturinriktad. Det är majoritetssamhället som bestämmer hur integrationen ska utformas och invandrarna som ska anpassa sig till detta. Frågan Abbasian menar att man kan ställa i detta sammanhang är vilken är majoritetens roll i integrationsprocessen.

Charlotte Hamburger (1997) är dansk integrationsforskare och hon talar i sin teoretiska diskussion om etniska minoriteter och social integration. Hon förklarar att för man ska kunna tala om sociala integration för etniska minoriteter i det danska samhället måste det samtidigt finnas systemintegration. Med systemintegration menar hon att man som invandrare har tillgång till både formella möjligheter, exempelvis arbete och delaktighet i politik, och reella möjligheter, såsom sociala relationer och kulturella aktiviteter. Skapas

systemintegration i form av att man som invandrare har lika villkor som infödda på arbetsmarknaden och i den politiska världen, då underlättas även processen för social integration. Integration är enligt Hamburger en process som uppträder i en ömsesidig växelverkan mellan systemintegration och social integration. Hamburger talar om integration som en ömsesidig process, dels mellan etniska grupper (social integration) och dels mellan dem och själva systemet (systemintegration). Hon menar att social integration och systemintegration är förbundna fenomen. Grunden till integration är jämlikhet mellan alla samhällsmedborgare, oavsett vilken etnisk grupp man tillhör och om man tillhör minoritet eller majoritet. Man ska som samhällsmedborgare säkras både formella och reella möjligheter för att uppnå samma kompetens och status i samhället. Det som kan sätta integrationen på spel är om det finns en avsaknad på jämlikhet i kombination med negativa attityder och diskriminering.

5.2 Normer och normalitet

Kerstin Svensson (2007) framför i kapitel ”Normer, normalitet och normalisering” i boken, *Normer och normalitet i socialt arbete*, att normalitet kan avgränsas på skilda sätt inom olika vetenskaper. En förklaring på normalitet är utifrån vilka kollektiva förväntningar på vad som är kulturellt eftersträvansvärt, där kopplingen mellan normer och regler är starkt förbundet. Med regler avses både de formella och informella. De informella är ofta outtalade och kan därmed vara svåra att urskilja för den nyinvidde och oinvidde. De informella reglerna syns tydligast när någon bryter mot dem. Utifrån en sociologisk uppfattning av normer kan man se att olika kulturella kontexter genererar olika normer.

Vidare menar Svensson att normalitet är heterogen eftersom alla människor i ett samhälle inte helt och hållet har samma normer. I samhället finns åtskilliga sammanhang och kulturer samtidigt, vilket möjliggör en dynamik och ett oupphörligt prövande av normer. Det som avviker från det normala utmanar ständigt normaliteten. Det avvikande syns tydligt, vilket hotar det normala tillståndet, men det skapar samtidigt förutsättningar för förändring. Det finns alltid någon som bryter mot det som anses vara det normala. Detta innebär att det förekommer olika normer samtidigt i ett samhälle och att det också finns skilda meningar och tolkningar av dem. Normer är alltid närvarande i alla typer av

sammanhang och är därmed situationsberoende, de normer som gäller i ett visst sammanhang behöver inte gälla i nästa. En del normer råder i hemmet och andra på arbetsplatsen. Svensson menar att det som människor anser utgöra normalitet omprövas och människors sätt att vara med varandra förändras. Därigenom utvecklas en normalitet, det vill säga att man förklarar det som att människor socialiseras in i det normala.

Svensson beskriver att det sociala arbetet är ett mångskiftande arbete som ska hjälpa och stödja människor samt att förbättra samhället. Det sociala arbetet är på många vis kontrollerande och det finns en tydlig normativ ambition. Yrkesutövare inom socialt arbete, som utgörs av socionomer och andra socialarbetare, arbetar ofta nära personer de ska hjälpa. Vanligtvis har de ett otydligt uppdrag från organisationer och verksamheter utifrån den rådande lagstiftningen. Yrkesutövarna har möjligheter att välja hur de ska agera inom ramen för uppdraget. Detta innebär att det sociala arbetet ger uttryck för de normer som styr uppdraget samtidigt som socialarbetarnas egna normer påverkar. Varje enskild socialarbetares syn har därmed stor inverkan på det praktiskt utförda arbetet. Både normer i samhället och normer i det sociala arbetet förändras över tid.

5.3 Innanförskap och utanförskap i skolan

I boken *Framgångsalternativ – Mötet i skolan mellan utanförskap och innanförskap* diskuterar Mikael Stigendal (2004) utanförskap i skolor. Han beskriver att utanförskap kan ha många olika orsaker. Anledningar kan vara att man inte vill vara delaktig i innanförskapet, avsiktlig utestängning t.ex. mobbning, oförmåga att klara av innanförskapets premisser, t ex på grund av dålig hälsa eller språksvårigheter. En annan orsak kan också vara strukturell rasism, där villkoren för innanförskap finns inbyggt i strukturen och försvårar innanförskap för vissa människor. Stigendal menar att de som befinner sig innanför är delaktiga i innanförskapet, men om man känner sig delaktig är en helt annan sak. För att kunna känna sig delaktig måste man klara av stukturens sociala relationer samt att man kan göra varandra förstådda genom att kommunicera.

6. Metod

I detta kapitel kommer vi redogöra för vår metod. Här presenteras vårt urval utifrån metodens förtjänster, begränsningar och tillförlitlighet. Vi kommer även föra en kritisk diskussion kring vårt insamlade material. Slutligen beskriver vi vår litteratursökning, våra etiska överväganden samt vår arbetsfördelning.

6.1 Val av metod

Vi beslutade att i vår uppsats använda oss av kvalitativ forskningsmetod. Kvalitativ metod syftar till att karaktärisera och fånga egenskaper hos ett fenomen (Repstad 2007). Kvalitativ forskning kan handla om skilda forskningsmetoder, så som intervju och observation. Detta forskningssätt strävar mer mot tolkning och förståelse snarare än förklaring. Forskaren är främst synlig och närvarande genom att observera, analysera och värdera sina forskningsresultat. Skillnaden mellan kvantitativa och kvalitativa forskningsmetoder är framförallt att det första söker efter förklaringar och samband medan det andra efterlyser förståelse, innebörd, begreppsutveckling eller teoretisk generalisering. (Levin 2008)

Vårt metodval grundade vi utifrån vårt syfte att undersöka hur skolkuratorn arbetar med integrationsprocessen för ungdomar med utländsk bakgrund. Vi önskade att få en djupare förståelse för integrationens komplexitet och för hur skolkuratorer kan hjälpa eller vägleda ungdomar med utländsk bakgrund. Vi ville fånga funderingar, tankar, upplevelser och kunskaper kring skolkuratorns syn på integration och dennes egen uppfattning kring sitt arbete med ungdomar med utländsk bakgrund.

I insamlandet av vår empiri bestämde vi oss för att använda oss av semistrukturerade intervjuer. Semistrukturerade intervjuer innebär att forskaren använder ett antal förbestämda frågor, men att det samtidigt finns utrymme till att följa upp svaren med följdfrågor (Aspers 2007). Den här typen av intervju ger den intervjuade större frihet att besvara frågorna i egna ord. I semistrukturerade intervjuer är kontexten ett betydande perspektiv (May 2001). Vi anser att denna intervjumetod ämnar sig bäst för vår uppsats då vi ville ha svar på vissa specifika frågor parallellt som vi även ville lämna plats till andra infallsvinklar och synpunkter.

6.2 Urval

Vi har intervjuat skolkuratorer som arbetar på gymnasieskolor. Att skolkuratorerna arbetade vid ett gymnasium var vårt enda kriterium för att de skulle kunna delta i vår undersökning. För att avgränsa forskningen valde vi att intervjua åtta skolkuratorer. Vårt mål var att intervjua fyra skolkuratorer från en större stad och fyra från en medelstor stad, vilket vi lyckades med. Dock är intervjupersonerna från medelstor stad ifrån två olika städer. Vi ser det som fördelaktigt att ha intervjuat skolkuratorer från olika städer eftersom det ger undersökningen en aningen bredare bild. I uppsatsen har vi ej genomfört några jämförelser utifrån skolkuratorernas olika personliga egenskaper så som kön, ålder, etnicitet eller hur länge de varit yrkesverksamma. Vi har haft i åtanke att de skolkuratorer vi intervjuat endast varit kvinnor och att vi kanske hade fått ett annat resultat om vi både haft kvinnor och män som deltagit. Detta då det finns möjlighet att manliga skolkuratorer arbetar med integration på ett annat sätt än de kvinnliga.

Enligt May (2001) måste det finnas en urvalsdomän för att använda sig av sannolikhetsurval. Är urvalsdomänens storlek okänd kan man istället använda sig av icke-sannolikhetsurval. Det är inte alltid nödvändigt att kunna göra generaliseringar från urvalet till populationen. Strategiskt urval är ett tillvägagångssätt utifrån icke-sannolikhetsurvalet. Strategiskt urval innebär att forskaren väljer ut personer som ska ingå i undersökningen utifrån bestämda och sedan tidigare kända egenskaper. Antal undersökningsobjekt kan vid strategiskt urval vara mycket litet (*ibid.*). Utifrån detta valde vi att använda oss av ett icke-sannolikhetsurval då vi ej var intresserade av att kunna göra generaliseringar från urvalet och att vi bestämde oss för att utgå ifrån strategiskt urval då vi ville att intervjupersonerna skulle vara skolkuratorer vid en gymnasieskola.

6.3 Tillvägagångssätt

När vi hade bestämt oss för uppsatsens syfte och frågeställningar började vi kontakta fältet för att undersöka om det fanns ett intresse. Vi kontaktade ett antal skolkuratorer vid gymnasieskolor per telefon för att hitta intervjupersoner som ville delta i en intervju. I samband med telefonsamtalen delgav vi vårt syfte med intervjuerna och uppsatsen. Därefter skickade vi även e-post med

informationsbrev till de som ville delta (se Bilaga 1). Innan vi genomförde intervjuerna sammanställde vi en intervjuguide med de frågor vi ville få besvarade (se Bilaga 2). Intervjuerna varade mellan 45-65 minuter. Intervjuerna genomfördes på respektive skolkurators arbetsplats.

6.4 Metodens förtjänster och begränsningar

Det vi ser som en förtjänst med kvalitativ metod utifrån vårt syfte är att det gav oss förutsättningar att gå djupare på de intervjuer som vi genomförde och det gav även möjlighet för skolkuratorerna att framföra sina upplevelser genom egna ord. Enligt Bell (2007) är intervjuers främsta fördel att denna forskningsmetod ger utrymme för flexibilitet. Genom intervjuer kan forskaren få inblick i bland annat intervjupersonens upplevelser och erfarenheter (May 2001). Semistrukturerade intervjuers förtjänster är främst att forskaren kan förtydliga, utveckla och fördjupa svaren och föra en dialog med den som intervjuas (*ibid.*). Vårt val av semistrukturerade intervjuer innebar att det blev en struktur i intervjuerna samtidigt som det även förekom en viss öppenhet. Strukturen i intervjun gav oss forskare en trygghet, att vi ställde de frågor som vi ville få besvarade. Öppenheten medförde att vi inte var helt bundna till våra frågor utan att det fanns utrymme för andra infallsvinklar och till fördjupning i form av följdfrågor.

En begränsning med vårt metodval var att vi saknade tidigare erfarenheter av att genomföra intervjuer. Som Bell (2007) skriver är det vid intervjuer viktigt med formulering och ordval, vilket kan vara svårt för forskare som inte är vana vid att genomföra intervjuer. Detta kan även medföra att det kan bli problematiskt att analysera intervjuer. Dock upplevde vi inte denna problematik bland annat eftersom vi genomförde de två första intervjuerna tillsammans och det gjorde att vi då kunde komplettera varandra. Därefter fick vi även chans att justera eventuella oklarheter och kunde genomföra resterande intervjuer var för sig.

Den öppenhet som delvis förekommer i semistrukturerade intervjuer kan vara en utmaning för forskare då man inte skall låta förutfattade meningar styra intervjun. En annan begränsning som öppenheten kan medföra är risken för att intervjupersonen talar mycket om ämnen som inte berör intervjuens egentliga syfte. Därmed är det viktigt att som forskare hålla en jämn balans mellan struktur och öppenhet. (May 2001)

Vi upplever att i majoriteten av våra intervjuer lyckades vi hitta en jämn balans mellan öppenhet och struktur. Vi tillät vissa sidospår och fördjupningar men vi försökte samtidigt återkoppla till frågorna i vår intervjuguide samt vårt syfte.

6.5 Analys av empiri

Insamlandet av materialet från intervjuerna skedde genom bandinspelning. Vi fick efter förfrågan tillåtelse av intervjupersonerna att få spela in hela intervjuerna. Därefter transkriberade vi intervjuerna utifrån vad som sades. Efter transkriberingen kodade vi texten, vilket skedde genom att vi delade in texten i relevanta kategorier och undergrupper. Några kategorier vi använt oss av är definition på integration, praktiska exempel på arbete med integration, förebyggande arbetet samt kulturella skillnader. Detta använde vi som ett redskap för att analysera forskningsmaterialet. Utifrån tidigare forskning och de teoretiska utgångspunkter som vi valt analyserade vi sedan materialet. Aspers (2007) skriver att koda är en del av analysen och gör det möjligt att analysera forskningsmaterialet. Vi har valt att kalla intervjupersonerna för skolkurator A, B, C osv. De är namngivna slumpmässigt.

6.6 Metodens tillförlitlighet

Forskare måste alltid kritiskt granska det insamlade materialet utifrån resultatens tillförlitlighet, reliabilitet, som är ett mått på om den metod som används ger samma resultat vid liknande undersökningar (Bell 2007).

Som forskare i intervjusituationer handlar det om att hantera balansen mellan subjektivitet och objektivitet. Det finns ett krav på att man är objektiv och kan hålla en distans till det som framkommer under intervjun för att kunna bedöma det. Detta samtidigt som forskaren bör upprätta en god relation till den intervjuade för att kunna få fram personliga svar (May 2001). Vi har varit medvetna om att tillförlitligheten kan påverkas om vi blir för engagerade i intervjun eller om det är så att vi blir för distanserade. Vi har försökt uppnå en balans i detta. Detta genom att visa intresse och engagemang i vad skolkuratoren berättar samtidigt som vi inte låtit intervjun övergå till ett samtal.

En annan viktig punkt gällande tillförlitlighet i de svar man får fram är även de personliga egenskaper intervjuaren bär så som ålder, kön, etnisk tillhörighet och språkligt uttryckssätt. Detta är faktorer som direkt påverkar intervjusituationen

och den information som framkommer (*ibid.*). Vi har haft i beaktande att personliga egenskaper kan få betydelse för de svar vi fått vid intervjuerna. Vi kan bland annat tänka oss att om vi själva som intervjuare hade haft personliga erfarenheter av invandring är det möjligt att intervjupersonerna hade gett oss ett annat svar.

För att ytterligare stärka tillförlitligheten i vår undersökning använder vi oss av bandinspelning vid intervjutillfällena vilket gör att vi minskar risken för att förlora värdefull information jämfört om vi endast antecknat intervjuerna. Vidare har vi även transkriberat intervjuerna vilket stärker reliabiliteten samt leder till en fördjupning av forskningsmaterialet.

Vi har varit medvetna om att tillförlitligheten kan påverkas av att urvalet i vår forskning endast innefattar åtta personer. Det innebär att vår forskning inte speglar populationen utan inriktar sig på de enskilda skolkuratorernas upplevelser. Detta medför att vi inte har kommit fram till något generaliserbart resultat eller något som är utmärkande för alla skolkuratorer. Dock anser vi inte detta som något problem, med tanke på att detta inte är vår ambition i undersökningen. Samtidigt hoppas vi ändå att det kan återge en del av hur skolkuratorer kan tänkas arbeta med integrationsprocessen för elever med utländsk bakgrund.

Forskare måste även förhålla sig till forskningens giltighet, validitet. Detta innebär att ställa sig frågan ifall det insamlade forskningsmaterialet verkligen ger svar på det som är ämnat att undersöka (Bell 2007). Vi har hela tiden under arbetets gång försökt hålla oss till vårt syfte och kopplat syftet och frågeställningarna i förhållande till vårt insamlade material och under bearbetningsprocessen av vår empiri. Genomföranden av undersökningen har skett utifrån våra metodologiska överväganden för att hålla en hög validitet. Ett ytterligare led i att stärka validiteten var att vi genomförde de första två intervjuerna tillsammans för att säkra att vi utförde intervjuerna på ungefär samma sätt. De resterande intervjuerna genomförde vi var för sig, det vill säga att vi gjorde två tillsammans och sedan tre vardera.

6.7 Litteratursökning

Vi har valt att inhämta kunskap om tidigare forskning, litteratur och rapporter kring skola, elevhälsa samt integration för ungdomar/elever med utländsk

bakgrund. Vi har sökt litteratur via databaserna LOVISA (Lunds universitets biblioteks gemensamma katalog), LIBRIS (De svenska universitets- och forskningsbibliotekens söktjänst) och ELIN (Electronic Library Information Navigator). Relevanta sökord har för oss varit integration, integration i socialt arbete, skola, nyanlända elever/flyktingar/invandrare, skolkuratorer, skola i kombination med ungdomar med utländsk bakgrund/ invandrare/flyktingar.

Vi har funnit mängder av material kring integration och ungdomar med utländsk bakgrund som är relevanta i vår uppsats. Vi har bland annat använts oss av avhandlingar, rapporter från Statens offentliga utredningar (SOU), Skolverket samt lagtexter.

6.8 Etiskt perspektiv

Vi har valt att utgå ifrån de fyra huvudkraven som Vetenskapsrådet (2002) hänvisar till, vilka är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Informationskravet innebär att forskare tydligt ska förklara syftet med undersökningen för dess deltagare och ge information om deras villkor i undersökningen. Medverkandet bygger på frivillighet och på att deltagarna får avbryta när som helst under forskningsprocessen utan att ange anledningen, vilket också måste förmedlas till de medverkande. (Vetenskapsrådet, 2002). Vi var tydliga med att informera våra medverkade om detta och poängterade att om de vill avbryta sitt deltagande är detta något vi kommer att respektera fullt ut. Informationen gavs både skriftligt och muntligt.

Samtyckeskravet innebär att personer som deltar har gett sitt samtycke till att medverka (*ibid.*). Alla intervjupersoner har gett sitt samtycke att medverka i vår undersökning.

Utifrån konfidentialitetskravet menar Forskningsrådet att man som forskare skall ge största möjliga konfidentialitet till de som deltar samt att anonymisera deltagarna. Vidare skall personuppgifter ej användas så obehöriga får tillträde till det (*ibid.*). Vi har arbetat starkt utifrån dessa principer och valt att i uppsatsen inte ange namn, skolor eller orter. Informationen kring detta gavs till de medverkande både skriftligt och muntligt.

Nyttjandekravet innebär att det insamlade forskningsmaterialet garanteras att det enbart kommer användas i detta forskningsprojekt (*ibid.*). Vi har lämnat garanti till deltagarna att materialet ej kommer att användas i andra syften eller projekt och att efter uppsatsens slutförande kommer materialet att förstöras.

6.9 Arbetsfördelning

Vårt samarbete har fungerat bra. Vi valde att söka litteratur tillsammans därefter delade vi upp materialet och läste på oss om ämnet var för sig. Vi återberättade sedan användbar litteratur för varandra. Som vi tidigare nämnt genomförde vi de första två intervjuerna tillsammans och de resterande gjorde vi var för sig. Det skriftliga arbetet har vi gjort både tillsammans och enskilt, men sammansättningen av uppsatsen har vi upprättat gemensamt.

Sammanfattningsvis för det metodologiska avsnittet vill vi poängtera att det är viktigt att vi som forskare reflekterar över vår position i förhållande till integration. Vi har en båda en viss förförståelse kring att arbeta med personer med utländsk bakgrund då vi har praktiserat på verksamheter inriktade på invandrare/flyktingar. Dock har vi varken praktiserat eller arbetat som skolkuratorer. Detta innebär att vi saknar erfarenheter kring detta arbetssätt, vilket gör det lättare att uppfylla vår ambition, att inte låta förutfattade meningar påverka exempelvis intervjufrågor och analysen av forskningsmaterialet. Vi ser det även som en fördel att vara två uppsatsförfattare då det bidrar till ett öppet och kritiskt diskussionsforum oss emellan.

7. Resultat och analys

I detta kapitel framför vi vår analys av vår empiri kombinerat med vårt resultat av undersökningen med utgångspunkt i de teoretiska ansatser och tidigare forskning som vi använt oss av. Först analyseras frågor kring vilken roll skolkuratoren har i integrationsprocessen för elever med utländsk bakgrund. Efterföljande avsnitt handlar om kulturella skillnader som enligt skolkuratorerna elever med utländsk bakgrund kan uppleva, vilket följs av ett avsnitt kring identitet och identitetskriser hos elever med utländsk bakgrund. Slutligen analyserar vi kring innanförskap och utanförskap i skolan gällande elever med utländsk bakgrund och hur respektive skola och skolkurator tänker och arbetar kring detta.

7.1 Skolkuratorns roll i integrationsprocessen

Skolkuratoren menar Backlund (2007) har en otydlig roll och hon menar att man som skolkurator inte har ett bestämt arbetsområde som är avgränsat mot andra yrkesgrupper i skolan. Mot bakgrund av Backlunds resonemang tänker vi oss att det kan se olika ut från skolkurator till skolkurator kring hur de kan tänkas arbeta med integration. För att få förståelse för hur skolkuratorerna ser på sina roller i integrationsprocessen kommer vi först visa hur skolkuratorerna tänker och förklarar integration innan vi går djupare in på hur de arbetar med integration för elever med utländsk bakgrund.

7.1.1 Hur skolkuratoren förklarar integration

Under intervjuerna, med de skolkuratorerna vi träffat, har det framkommit att de förklarar integration i liknande drag. Deras resonemang påminner om den definition som vi har valt att använda oss av i uppsatsen. Vi utgår ifrån Abbasians (2004) definition, som i stora drag innebär att integration inte handlar om att personer med utländsk bakgrund helt ska anpassa sig till det svenska samhället. Det handlar snarare om att alla ska känna en delaktighet och en gemenskap i samhället. Skolkuratorerna påpekar att integration inte avser att elever med utländsk bakgrund helt ska rätta sig efter den svenska kulturen och behöva avsäga sig sin egen kultur och bakgrund. Begreppet innebär att det sker ett slags möte mellan de olika kulturerna, så att det för den enskilde eleven blir en så bra kombination som möjligt. En skolkurator beskriver integration på följande sätt:

Integration för mig är när man tar de bästa av de olika kulturerna och bakgrunden man har och gör något bra av det och ändå bevara det man har med sig, ta tillvara på det. Det är som jag säger till de elever som har olika kulturer med sig, plocka fram det bästa och gör din egen av det. (Skolkurator B)

Många av de skolkuratorer vi intervjuat resonerade kring integrationsbegreppet utifrån att det finns ett behov av en välkommande attityd från majoritetsbefolkningen. De syftar på att elever utan utländsk bakgrund möter eleverna med utländsk bakgrund och att de förstnämnda också bör ha en roll i integrationsprocessen. Detta menar en del av intervjupersonerna kan förekomma genom att elever utan utländsk bakgrund hjälper elever med utländsk bakgrund att integreras genom exempelvis social delaktighet i klassrummet och under rasterna. Hamburger (1997) förklarar dessa sociala relationer som reella möjligheter, vilket

underlättar den sociala integrationen. Dessa resonemang ligger i nära samband med Abbasians (2004) beskrivning av ömsesidig integration, där personer från majoritetsbefolkningen också har en roll i integrationen. De flesta skolkuratorer uttrycker att det måste finnas en ömsesidighet för att integrationen ska lyckas. Skolkurator H redogör för begreppet utifrån att det måste förekomma en öppenhet gentemot elever med utländsk bakgrund och att eleverna möter varandra. Hon uttrycker sig följande:

Det är inte så att, att den invandraren ungdomen kan integrera sig själv om vi står och spjärnar emot och inte vill ha dem här. Utan vi måste ha öppna dörrar, vi måste vara beredda att prata med dem. Eller säga hej, god morgon. Alltså bara att ett allmänt respektingivande bemötande är viktigt [...] Möte kan man kalla det istället för integration. (Skolkurator H)

Uppfattningen om hur mycket skolkuratorer eller annan personal på skolan kan påverka den ömsesidiga integrationen i skolan skiftar. Skolkurator D beskriver att det är svårt att arbeta med integration i skolan när man talar om ömsesidighet. Det scenario hon tänker sig där man möjligtvis kan påverka är att läraren styr gruppammansättningar vid grupparbeten. Detta till skillnad från skolkurator A som menade på att skola kan arbeta mycket mer för att främja den ömsesidiga integrationen än vad hennes skola gör i dagsläget. Hon ansåg att små faktorer kan ha stor påverkan på att öka samhörigheten mellan bland annat IVIK och de nationella programmen. Faktorer så som att vistas i samma byggnader och ha skåp nära varandra kan ha betydelse, vilket är något som finns på skolan hon arbetar.

7.1.2 Hur skolkuratoren arbetar med integration

Majoriteten av de skolkuratorer som deltagit i vår undersökning upplever att de arbetar med integration utifrån deras respektive definition. Vid närmare beskrivning kring hur de tänker att de arbetar med integration framhölls att de både arbetar med integration medvetet och omedvetet. De flesta av skolkuratorerna menade på att de främst arbetar med integration i de enskilda samtalen, men det framkom även att en del av skolkuratorerna upplevde att de arbetade med integration mer i det förebyggande arbetet, i grupper och i klassrummet. Skolkurator C förklarar:

I varje möte med en elev så jobbar jag faktiskt med integration. I mitt jobb är det alltid någon information om någonting, en förklaring av någonting. Det kommer nästan alltid upp frågor om någonting som ska förklaras. Ibland är det ju livsfrågor, men det ingår ju alltid, det är också nyfikenheten på om jag nu kommer från ett annat land, hur löser jag mina problem här, hur kommer livet till att bli här. Det är ju mycket och det är ju integration, att leta, ge hopp och att hitta möjligheter för ungdomarna att hitta vägen här. (Skolkurator C)

Skolkuratorerna beskriver sina roller i integrationsprocessen som de personer som lyssnar och stödjer elever som upplever olika typer av svårigheter. Skolkuratorerna menar att trots situationen inte alltid ser hoppfull ut försöker de hjälpa eleverna att finna något positivt eller att bara få dem att se vilka alternativ som finns att välja mellan. Som Skolkurator H uttrycker det: ”Där försöker jag hjälpa dem att hitta ljuspunkter i livet, hitta möjligheter i den situationen”. En central del kring arbetet med integration är att skolkuratorerna ska försöka hjälpa eleverna att resonera kring vad de själva verkligen vill i sitt liv och stötta dem i att finna en mellanväg mellan sin kultur hemifrån och den kultur som råder i skolan. De vill få dem att se nya perspektiv på sin situation och ge verktyg för att på olika sätt att hantera det som känns jobbigt. Samtidigt visar detta sätt där skolkuratorerna menar att de arbetar med integration på att de är mer inriktade på den enskilde eleven. Det är svårt att se att det handlar om en ömsesidig integration i det praktiska kurativa arbetet. Utifrån Hamburgers (1997) tankar om integration som ömsesidig process, där det måste finnas både system integration och social integration, ser vi att integrationsprocessen är bristfällig. Det saknas arbete för att främja den sociala integrationen mellan elever.

En stor del i arbetet med integration, då både i de enskilda samtalen och i gruppövningar, betonar majoriteten av de skolkuratorer vi intervjuat att det handlar mycket om att ge förståelse och kunskap. Detta i hur man menar och varför man tänker så eller så i Sverige. Det kan handla om dels Sveriges lagar men även vad och varför man värderar vissa kunskaper som viktiga i Sverige. Att ge eleverna ökade kunskaper, ökad förståelse, upplysa dem om deras rättigheter och skyldigheter menar de främjar integrationen.

Så här svarade Skolkurator E på frågan om hon vill ge ett exempel på hur hon arbetar med integration:

Ja det kan ju vara en konflikt, på olika länder som möts och med helt olika synsätt kring vad som är rätt och fel i en viss frågeställning och det kan ju vara känsliga saker att ett beteende kan väcka avsky och olust hos den andra, fast då denne som uttryckte det inte alls menade någonting illa med det. Men det kan bli så himla fel därför man har olika kulturell grund att stå på, förstår du hur jag menar? Och då kan det ju lätt bli en konflikt i det, och då kommer man ju in som kurator och försöker reda upp det hur man tänkte och hur man menade och hur kände du då och hur kan vi lösa detta nu och att man får reda ut begreppen, det värdeordet kanske inte var, hade den innebörden egentligen som den andra uppfattade ordet som, ja lite att man får vara en medlare där, en mellanlänk för att språkbruken eller värderingsgrunderna ska kunna mötas och att i det då så jobbar man mycket med integration. (Skolkurator E)

Skolkurator F uttrycker liknande när hon förklarar hur man kan arbeta med integration i grupp:

Samtidigt som vi försökte bemöta deras frågor och så, så tog vi upp just kring kultur och det här med lagstiftning att vi har en abortlag och vad står den för, vi har det här med byxmyndig lag eller vad det heter, men det här att man ska ha fyllt femton, och varför tänker vi så, så att de ska förstå vilka regler som gäller och vad de har att förhålla sig till. (Skolkurator F)

Ska vi i detta sammanhang tala om ömsesidig integration ter det sig inte helt lätt. Om vi ställer den fråga som Abbasian talar om, om vilken som är majoritet befolkningens roll i integrationsprocessen, ser vi att det är framförallt eleverna med utländsk bakgrund som får kunskaper om Sverige. Vi har under intervjuerna inte fått något exempel på att det även förekommer det motsatta, att man på andra hållet ger information och förklaringar till elever som inte har utländsk bakgrund. Ingen har beskrivit att de arbetar med förståelse kring hur andra kulturer, inte bara den svenska, har för grundtankar och hur den fungerar. Detta blir motsägelsefullt mot det vi skrev ovan, att de flesta i sin definition kring integration, påpekade att det handlar om ömsesidighet och att båda sidor måste ge och mötas i förståelse för varandra.

Något som tydligt även framkommit under intervjuerna med skolkuratorerna är att många av dem vill och försöker arbeta mer för att främja integrationen både i det egna arbete men även på skolan i stort. Svårigheten ligger i att det då krävs att skolkuratoren är väldigt drivande som person själv, att de tar tag i det och gör verklighet av sina idéer. Det Backlund (2007) framför i sin avhandling är att en

svårighet i arbetet som skolkurator är att det kurativa arbetet kan genomföras på många olika sätt och att yrkesrollen kan vara lite otydlig. Därav kan det vara en process i att lyckas få lärare, rektor och annan personal på skolan med sig i arbetet som man vill bedriva som skolkurator. Skolkurator F och H skildrar det på följande vis:

Men man behöver ju liksom någon som tänker och driver det. Det sker inte av sig själv. Och det tror jag att många ofta tänker, ja det är jätte bra om de (IVIK) kan gå här på skolan, här finns ju så mycket och så händer ingenting utan de blir snarare segregerade för att de är en liten grupp. (Skolkurator F)

Och så är det ju, kommer man på en idé och man vill driva igång något så får man göra det själv. Då vill det till att man hittar glöden och håller den vid liv. (Skolkurator H)

Svensson (2007) betonar att i socialt arbete har socialarbetaren möjlighet att inom ramen för sitt uppdrag välja hur de vill agera och att den enskildes syn har stor påverkan i arbetet som genomförs. De skolkuratorer som anser att integration är viktigt att arbeta med känner att stor vikt ligger på att de själva driver arbetet i den riktningen. Deras syn på integration formar även ett arbete som syftar till att främja integrationen för elever med utländsk bakgrund. Detta kan vi jämföra med den skolkurator som inte ansåg sig arbeta med integration. Hon hade heller inga direkta ambitioner för att arbeta mer med integration trots att hon beskrev att de på skolan har elever från andra länder och att det kunde bli komplicerat för vissa elever som exempelvis inte har "språket i djupet".

Den största utmaningen i integrationsarbetet nämnde flera skolkuratorer att det var att finna förståelse. Med förståelse syftades det dels på att man som skolkurator skulle förstå eleverna och deras specifika problematik utan att vara dömande. Men det syftade även dels på att eleverna skulle få förståelse för exempelvis värdeladdade uttryck och för hur Sverige och det svenska systemet fungerade. Skolkurator E uttrycker den största utmaningen så här:

"Ja det är ju alltså dels det här att man, man måste ju sätta in sig i hur de tänker man måste ha hela det här kulturtänket med sig, och få den här förståelsen för varför de tänker som de gör, ibland, och det är ju en utmaning i sig att hålla sig up to date och att vara medveten om vad det är för krafter som styr om man säger men ändå sen

liksom hjälpa och få kanske till stånd ett annat seende, och göra det på ett respektabelt sätt alltså det är ingen, det är ju en liten konst att försöka nå fram.”
(Skolkurator E)

Skolkuratorernas exempel på att de försöker nå förståelse visar på en annan variant av ömsesidig integration. De försöker sätta sig in i elevens situation och visa på förståelse. Några av dem vi intervjuat beskriver att de lär sig nya saker varje dag i och med att de tvingas sätta sig in i elevens situation för att kunna förstå och hjälpa. Samtidigt visar ömsesidigheten på att de informerar eleverna om lagar och tankesätt i Sverige. Det handlar alltså inte bara om att forma eleven in i det ”svenska” utan skolkuratorerna arbetar även mycket med sig själva och vidgar sina egna tankesätt.

Skolkurator A beskriver att den största utmaningen i integrationsarbetet handlar om att elever ska mötas. Skolkurator A uttryckte sig så här:

Utmaningen är nog detta att få folk att mötas. Där det finns så mycket mer att göra. Jag skulle önska att varje familj som kommer hit får en svensk fadderfamilj.
(Skolkurator A)

Vid ett annat tillfälle under intervjun berättar skolkurator A följande:

Ja, och egentligen tycker vi svenskar att det är väldigt spännande, vi vill ju gärna åka utomlands själva. Och tänk att bli hembjuden till en by i Afghanistan, det hade vi väl älskat. Vi får inse att vi har dem här. (Skolkurator A)

Skolkurator A visar på ett sätt för att öka den ömsesidiga integrationen, vilket handlar om att skapa ett intresse för varandra och varandras kulturer. Utifrån Abbassians (2003) begrepp om ömsesidig integration kan vi se att skolkurator A ser ömsesidig integration som en av de största utmaningarna i arbetet med integration. Det är en utmaning att få till ett möte mellan majoritetsbefolkningen och familjer med utländsk bakgrund. Frågan kvarstår dock hur man skapar ett intresse för varandra och hur det blir genomförbart.

7.1.3 Hur kan skolan som institution påverka skolkuratorns arbete i integrationsprocessen?

Majoriteten av de skolkuratorer vi intervjuat uppgav att skolan och elevhälsoteamet arbetar med integration på ett eller annat vis. Flera skolkuratorer beskriver hur mycket de och deras respektive skolor fokuserar på förebyggande

arbete och samverkar med bland annat aktuella socialförvaltningar, BUP, andra myndigheter och organisationer. Skolkurator A beskriver att personal på hennes skola i stor omfattning arbetar med olika föreningar för att försöka främja integrationsprocessen för elever med utländsk bakgrund. Detta sker exempelvis genom lägerverksamhet, läxläsning och sommarpraktiker.

På alla de skolor vi besökt finns elevhälsoteam upprättade. Enligt många av de skolkuratorer vi intervjuat arbetar personalen inom teamet tillsammans med integration. Många nämner även att det finns kamratstödare på skolan som utgör en del i det förebyggande arbetet genom att de bland annat tar kontakt med elevhälsoteamet och lärare om det uppstår oroligheter i klasserna. Skolkurator G beskriver skolans kamratstödare på följande sätt:

Vi har kamratstödare, två i varje klass. Och de har ju den funktionen att de ska vara, de ska vara lite så här avkännare, lite barometer liksom, känna av stämningen och sådär. (Skolkurator G)

Hur skolkuratorerna arbetar med integration är, som vi tidigare nämnt, något som skiljer sig åt. En av skillnaderna är hur de själva väljer att lägga upp sitt arbete. Upplägget av arbetsuppgifter gäller bland annat om de fokuserar mer på individuella samtal med elever eller om de anser att preventivt arbete är mer väsentligt i deras skolkuratoriska arbete i synnerhet angående integrationsprocessen. Skolkurator B framför att hon skulle vilja arbeta mer med förebyggande arbete, men att skolledningen underprioriterar arbetsuppgiften och hon beskriver att skolan inte ser dess fördelar. Detta jämfört med skolkurator C som anser att förebyggande arbete inte utgör skolkuratorers huvudsakliga arbete utan att det är individuella samtal med elever och deras föräldrar som är det mest väsentliga.

En sak som jag tycker är bra det är enskilda samtalen, det är inte att kalla ihop folk och att informera eller göra temadagar och sådär, det är verkningslöst. Utan att man faktiskt pratar enskilt, med familj, föräldrar och barn. Man förklarar vad vi förväntar oss av familjen och de får möjlighet att ställa frågor. (Skolkurator C)

Att skolkuratorerna har skilda uppfattningar kring vilken arbetsuppgift som är det mest centrala i arbetet anknyter till Svensson (2007) och hennes beskrivning kring hur socialarbetares egna värderingar influerar det utförda arbetet. Att skolledningen enligt skolkurator B inte prioriterar förebyggande arbete kan

försvåra att hon som skolkurator kan arbeta preventivt. Detta eftersom hon inte tilldelas det uppdraget och därmed inte heller får resurser för att utöva den typen av arbetsuppgifter. Därmed måste hon påvisa för skolledningen att arbetet är betydelsefullt, som hon själv beskriver ”Den här skolan prioriterar undervisningen. Så vill man komma med någonting får man slåss med näbbar och klor för det” (Skolkurator B).

Att skolkurator B inte får resurser till att arbeta förebyggande kan dels bero på den nuvarande skollagen, där det inte är stadgat att skolkuratoren måste utgöra en del i elevhälsoteam i skolan. En annan anledning kan vara att denna yrkesroll har ett otydligt arbetsområde vilket Backlund (2007) beskriver. Därmed kan det vara svårt att göra sig hörd gällande de arbetsuppgifter denne vill genomföra. Detta kan medföra en risk för att skolkuratorer blir styrda av skolledningens uppfattning om vad en skolkurator ska göra. Detta behöver i sig inte vara ett problem men skulle skolkuratorerna vara av en annan uppfattning kan de tvingas anstränga sig för att få de kurativa arbetsuppgifter som de eftersträvar.

En annan svårighet som kan uppstå kring integrationsprocessen i skolan är hur långt skolan behöver anpassa sina rådande utbildningsformer och normer för att gynna integrationsprocessen för elever med utländsk bakgrund. Skolkurator F anser att skolan som system är svår att förändra och uttrycker sig:

Och det är väldigt svårt också just om man pratar om integration i skolan för att man, just det här med ramor och hur mycket är skolan beredd att bli påverkad och påverkas och anpassa sig och skolan som organisation är ju väldigt, väldigt trög.
(Skolkurator F)

Även om skolan som institution vill arbeta för integration genom att skapa möten mellan elever visar Runfors (2003) på att skolan trots detta kan skapa kategoriseringar utifrån etniskt ursprung. Gruber (2008) menar att skolan inte ensidigt kategoriserar elever som antingen invandrare eller svensk. Hon menar att det skiftar utifrån sammanhanget och att ofta kopplas välpresterade elever mindre ihop med en identitet som invandrare i skolan. Utifrån citaten från skolkuratorerna kan vi se att de trots goda integrationsambitioner delvis är med och skapar kategoriseringar. Som exempel nämns ”våra lagar”, ”våra svenskfödda tjejer”, utifrån uttalande som dessa kan skolkuratorerna skapa kategoriseringar mellan elever med utländsk bakgrund och elever utan utländsk bakgrund.

Det behöver inte bara vara skolans inställning som påverkar. Även elevernas egen inställning kan påverka hur eleven integreras socialt. Bremberg (2004) beskriver att elever integreras socialt på olika sätt beroende på hur de uppfattar skolans utbildningsformer och de normer som där råder. Bremberg delar upp eleverna i olika grupper beroende på hur de förhåller sig till dels utbildningsformerna och dels normerna. Några skolkuratorer menar att det kan vara svårt för de elever med utländsk bakgrund som inte förstår skolans undervisning att genomföra skoluppgifter enligt de rådande undervisningsformerna. Utifrån Brembergs resonemang kallas denna grupp ”marginaliserade”, de som inte kan tillgodogöra sig kunskaper i skolan men som har accepterat normerna. Skolkurator B beskriver att hon mött elever som inte godkänner skolans normer men som accepterar utbildningen. De kan därmed utgöra en del av gruppen ”oengagerade” som Bremberg skildrar.

7.2 Kulturella skillnader

För de barn och ungdomar som lever i mer än en kultur menar Spännar (2001) att en process tar sin start när de börjar skolan, detta då många av dessa barn och ungdomar inte vuxit upp med samhällets dominerande kultur från början. I samband med skolstart innebär det inte bara att de ska tillägna sig de kunskaper som föreskrivs i läroplanen utan det innebär även en bekantskap med majoritetskulturen och ofta ett främmande språk. Det för oss in på tankegångar kring vilka eventuella kulturella skillnader skolkuratoren kan komma i kontakt med och hur de kan tänkas arbeta med detta.

7.2.1 Exempel där kulturella skillnader kommer i uttryck

Under våra intervjuer har det framkommit från majoriteten av skolkuratorerna som vi har intervjuat att de någon gång har mött elever med utländsk bakgrund som upplevt kulturella skillnader. Många av de kulturella skillnaderna handlar om vad man i de olika kulturerna tycker är acceptabelt. Skolkurator E ger exempel på kulturella skillnader både för flickor och pojkar:

Jag kan ju också ha samtal när man har bekymmer och man kanske har traditioner som gör, om man tänker utifrån tjejernas perspektiv, kanske att man inte kan leva exakt alltså som våra svenskfödda tjejer kanske gör idag att det uppstår ju lätt en konflikt i det här, att man kanske inte får vara ute lika länge på kvällarna, man kanske inte får vara med vilken kille man vill och man får kanske inte ha någon kille

överhuvudtaget, så man får kanske inte gå på den där tjeffesten som alla ska gå på och så vidare. Det kan ju bli mycket sådana frågeställningar, och hur man ska tackla det då, och då kan det vara mycket sådana samtal som jag kan tänkas ha med de ungdomarna, och det är likadant killar de kan vara kluvna i sin roll, utifrån ett patriarkaliskt sätt att förhålla sig i familjen till hur man ska vara och bete sig mot varandra då att han killen som kanske också är en bror måste ha koll på sin syster kanske som också går i samma skola, det kan vara sådana frågeställningar också ibland. (Skolkurator E)

Den här sortens kulturella skillnader som skolkurator E ger exempel på är det flera skolkuratorer som ger liknande beskrivningar av. De utgör även tydliga exempel på när det blir en krock mellan olika normer. Svensson (2007) förklarar att det kan råda en sorts normer hemma och en annan uppsättning normer på arbetsplatsen. Väljer vi att se skolan som en arbetsplats blir det här tydligt att normerna som råder hemma om vad som är rätt och fel inte är desamma som normerna i skolan. Detta kan göra det svårt för eleverna att få ihop dessa två skilda synsätt om vad som är det rätta. Svensson förklarar även att människor socialiseras in i det normala och vad som anses utgöra normalitet omprövas ständigt. Därav kan det vara så för vissa av eleverna med utländsk bakgrund att de måste vara på ett sätt för att vara normal hemma och på ett sätt för att uppfattas som normal i skolan, detta menade många av skolkuratorerna att de kunde se. Som skolkurator D berättade:

De blir en person här på skolan och de får vara en annan person hemma [...] Jag försöker stärka dem i att försöka fortsätta ha diskussioner med sina föräldrar och hänvisa till våra lagar och så [...] när man ska försöka hitta lösningar som kan fungera för dem. Det är svårt ibland, men ibland går det, att de ändå kan klara sin skolarbete, att de ändå kan hitta möjligheter att se framåt, att kanske lite längre fram. (Skolkurator D)

Eller som skolkurator A berättade:

Ibland blir det konflikter i familjen efter några år, att föräldrarna håller ännu mer hårt kring regler och traditioner. Så de (eleverna) vill lösgöra sig lite och då kanske jag är den som får förmedla de kontakterna. (Skolkurator A)

I SOU 2005:56 menar man att skolan är en institution fylld med samhällliga värderingar. Ser man på skolkurator Ds uttalande att ”De blir en person här på

skolan och de får vara en annan person hemma” kan man utläsa att skolkuratoren tror att elever med utländsk bakgrund ”tvingas” att formas in i den svenska skolans normer. Det kan vara svårt att förena personen man är i skolan med personen man är hemma därav tvingas vissa elever att anpassa sig efter de rådande normerna i de olika sammanhangen.

Dock behöver kulturella skillnader inte bara innebära att det är en kulturell skillnad mellan hemmet och skolan. De flesta av skolkuratorerna har även nämnt att det finns en kulturell skillnad i hur eleverna tror att skolan fungerar som institution. Där kan det uppstå en skillnad gällande vad den svenska skolan förväntar sig av eleverna jämfört med vad eleverna tror att skolan förväntar sig. Många exempel har handlat om elever som alltid har varit duktiga och välpresterade tidigare men i Sverige är det svårare att nå goda resultat i skolan. Skolkurator F ger ett förtydligande:

Jag tänker att där är det mycket mer det här med att man ska följa gruppens regler och man ska inte säga emot läraren, många elever kommer med presenter och så vidare och är snälla och trevliga och artiga och men att sen att de liksom inte har det här med att reflektera eller ta initiativ själva, fundera över vad de kan göra, kritiskt tänkande, som man nog här lägger mycket tonvikt på i skolan, och där det blir en krock då att man liksom inte förstår varför går det inte, varför kommer inte jag framåt när det har gått liksom jag har varit bästa eleven i klassen i Irak jämt och ständigt, och här liksom, här går det inte. (Skolkurator F)

Återigen kan vi här knyta an till Svenssons (2007) teoretiska utgångspunkter i vad som anses utgöra normalitet. Svensson poängterar att det ideligen sker en omprövning om vad som är normalt och eftersom det finns många kulturer samtidigt i samhället är det ett ständigt prövande av normer. Utifrån skolkurator Fs exempel kan vi urskilja att familjerna tvingas ompröva sina tankar kring hur skolan fungerar. De uppfattningar de har med sig kring hur man uppnår goda studieresultat kan skilja sig från det svenska skolsystemet. Därav kan det uppstå en kulturell skillnad som både skolan och den enskilde eleven måste förhålla sig till. Det är i detta sammanhang svårt att tala om integration. Detta eftersom eleverna måste anpassa sig till skolans normer och regelsystem för att kunna genomföra sin skolgång. Kanske är det i detta sammanhang snarare en form av assimilering än integration. En annan aspekt av varför det för eleven kan vara

viktigt att förknippas med att vara en duktig elev kan även kopplas samman med Grubers (2008) slutsats. Hon kommer fram till att de elever med utländsk bakgrund som har goda resultat kopplas mindre samman med kategoriseringen ”invandrarelev”.

7.2.2 Hur skolkuratoren arbetar med kulturella skillnader

Bremberg (2004) för fram att det som har en stor påverkan på hur elever utvecklar sin kompetens och hur de är socialt integrerade i skolan handlar mycket om vilken inställning elever har till skolan, dess undervisningsinnehåll och skolans normerande funktion. Det som de flesta skolkuratorerna tog upp som viktigt för att främja just detta är att förklara och ge en förståelse.

Skolkurator F ger exempel på när hon anser det viktigt att förklara:

Alltså som jag tänker så är det att det finns en tanke alltid bakom allt som skolan gör, eller det ska finnas en tanke, och på något sätt att förmedla den här, alltså inte bara säga att det är viktigt att du reflekterar själv för då förstår de inte, vadå reflektera själv? Utan att förklara att mer ingående, och varför har vi den tanken, och varför ser skolan ut så här, ja. (Skolkurator F)

Hamburger (1997) menar att för att social integration ska vara möjlig måste det även finnas systemintegration. Detta innebär att man som invandrare ska ha tillgång till både formella och reella möjligheter. I och med att skolkuratorerna ger information och att de lägger vikt på att förklara hur systemet i Sverige fungerar främjas även möjligheten för elever med utländsk bakgrund att få ta del av de formella möjligheterna som man nu får mer och mer kunskap om.

Att en elev upplever kulturella skillnader behöver i sig inte betyda att det blir problematiskt. Svensson (2007) förklarar att kopplingen mellan normer och regler är starkt förenade med varandra och att det både finns formella och informella regler. Samtidigt förklarar hon att de informella reglerna märks tydligast när någon bryter mot dem. Skolkurator E menar att de som ofta vill ha hjälp är de som vågat bryta lite mot normerna och nästan vågat bryta sig loss från familjen. Hon förklarar att i samband med att eleven börjar bryta lite mot normerna kan det uppstå problem. Dessa problem i sin tur är sedan de som eleven vänder sig till kuratorn med.

Utifrån skolkurator Es uttalande kan vi urskilja ett exempel på att problem kan framkomma alltmer när eleven vågar bryta mot de outtalade regler och normer som råder i hemmet eller i skolan. Samtidigt kan man självklart ställa sig frågan om det måste bli ett problem och hur man kan arbeta för att det ska bli mindre problematiskt. Svensson (2007) förklarar även att det i samhället är en ständig omprövning om vad som är den rätta normen. För att få till ömsesidig integration som Abbasian (2003) talar om kan det vara viktigt att alla i samhället är delaktiga. Detta för att det ska ske en förändring och en omprövning av de rådande normerna, vilket också gäller i skolan.

Ett annat led i att arbeta med kulturella skillnader framför en del av skolkuratorerna är att de samtalar med elevers föräldrar kring kulturella skillnader som elever upplever. Det kan bland annat handla om att de berättar hur lagarna är utformade i Sverige kring barn och föräldrars rättigheter och skyldigheter. Samtalen kan även inriktas mer på att föräldrar ställer frågor kring hur svenskar brukar göra gällande barnuppfostran och liknande. Skolkuratorerna berättar att de har ibland har rollen som medlare till föräldrarna, att föräldrarna ska försöka förstå elevens situation utifrån både den svenska kontexten och kontexten hemifrån.

Som skrivits i tidigare kapitel betonar Svensson (2007) socialarbetarens egna normer påverkar på det praktiska arbetet. I detta fall kan vi se att den information som den enskilda skolkuratoren för fram till föräldrarna delvis kan stå för de normer som råder i skolan men även att det finns utrymme för skolkuratoren att ge sin individuella uppfattning om hur ”svenska föräldrar” är eller bör vara. Varje enskild skolkurators värderingar påverkar därmed arbetet. Även i detta sammanhang finns en avsaknad i att arbeta för ömsesidig integration. Det ges endast information till dem föräldrar som har elever med utländsk bakgrund om hur ”svenska föräldrar” är men det finns inget utbyte kring hur föräldrar till barn med utländsk bakgrund kan tänkas vara.

7.3 Identitetskriser

Ahmadi (2003) menar att ungdomar med utländsk bakgrund kanske inte kan identifiera sig varken med den svenska kulturen eller med den kultur de har med sig hemifrån. Därmed kan det finnas en risk att de saknar en tillhörighet. Ahmadi resonerar kring att diskriminering och invandrarfientlighet kan leda till att ungdomar med utländsk bakgrund känner sig ovälkomna. Detta kan komplicera identitetsskapandet hos dem och skapa en osäkerhet kring sin egen kultur och sitt ursprung. Ahmadis resonemang kring identitetsproblem leder oss in på hur de skolkuratorer vi intervjuat uppfattar identitetskriser hos ungdomar med utländsk bakgrund. Hur arbetar skolkuratorerna med identitetskriser och hur resonerar de kring dess eventuella orsaker, är frågor som besvaras under detta avsnitt.

7.3.1 Exempel där identitetskriser kommer i uttryck

Många av de skolkuratorer vi intervjuat menar att de ofta möter elever med utländsk bakgrund som känner sig osäkra på sin identitet. Skolkuratorerna skildrar identitetskrisers orsak så som Sjögrens (2003) resonemang till att ungdomarna måste hitta ett nytt jag. De uppger även att identitetskriserna tar sig uttryck på många olika sätt. Skolkurator H framför några olika exempel på vad identitetskriser kan leda till:

Det kan leda till depression. Det kan leda till väldigt hög frånvaro. Det kan leda till oförmåga till okoncentration på lektionstid, att inte kunna prestera [...] kanske att man sluter sig och inte är med någon annan. (Skolkurator H)

Ahmadi (2003) anser att grunden till att ungdomar med utländsk bakgrund känner identitetskriser kan vara kulturella skillnader som de upplever som problematiska. Detta kan i sin tur medföra att ungdomars inre värdesystem raserar, vilket kan medföra en risk att de inte känner sig hemmastadgade i Sverige. Flera av de skolkuratorer vi intervjuat uttalar att identitetskriser som elever med utländsk bakgrund upplever till stor del liknar den osäkerhet som elever som inte har en utländsk bakgrund kan uppleva kring sin identitet. Skolkuratorerna beskriver att den största skillnaden för elever med utländsk bakgrund är att de samtidigt som de handskas med den problematik som puberteten kan innebära måste de även hantera kulturella skillnader. Detta menar skolkuratorerna kan ha en påverkan på deras identitet och leda till identitetskris. Som skolkurator E uttrycker:

Sen har du ju det här alltså med att man går igenom puberteten och det gör man ju oavsett om man är invandrare eller man är svensk eller var man kommer ifrån, så det är ju en problematik man brottas med, förutom allt det andra, så ska den ju också ske och ganska och får lov att ske också ju utan att påverka då för mycket runt om kring, och det är inte så lätt för de här ungdomarna då som har så många andra kulturella bitar att ta ställning till ovanpå då allt det andra då som svenska ungdomar då brottas med, så att de har ju en tuff situation, och har ju mycket mer att ta ställning till kan jag tänka mig än vad en svenskfödd har att ta ställning till. (Skolkurator E)

Skolkurator C framställer identitetskriser hos elever med utländsk bakgrund på ett likande sätt. Hon menar att eleverna måste hitta en mellanväg mellan de olika kulturerna för att finna ett något som fungerar för dem själva och att de känner sig tillmodts med båda kulturerna samtidigt.

Många mår jättedåligt, det får vi inte glömma bort det och att hitta vägar att lära känna sig själv för att de ungdomarna är ju precis som svenska ungdomar, de vet ju inte heller vem de är, de vet man ju inte i en viss ålder. (Skolkurator C)

En annan aspekt av identitetskriser är kulturella förväntningar. Detta leder oss in på att det kan finnas olika kulturella förväntningar mellan de normer och värderingar som finns i skolan jämfört med de som förekommer hemma. Flera skolkuratorer uttalade att en del elever med utländsk bakgrund har stora förväntningar på sig själva. Många har även stora förväntningar ställda på sig från sin familj eller från skolan. De elever som känner att de inte kan uppfylla de olika förväntningarna som finns på dem upplever ofta en svårighet. Skolkurator F berättar om en flicka hon mött som upplever en identitetskris:

Ja, jag har en annan elev nu som just redan har byggt mycket av sin identitet på att vara den duktiga skolflickan, och så har hon hamnat här på NV och plötsligt får hon inte de betygen som hon är van vid och där det blir en identitetskris lite, för att har hon inte den identiteten att vara den duktiga eleven som familjen liksom ska satsa på, att det är hon som vidareutbildas till läkare eller så då blev den här konflikten plötsligt mycket mer tydlig hos henne att vad var hon då, ska hon acceptera den andra rollen som flicka och bli bortgift eller ja gifta sig eftersom hennes föräldrar var lite mer liberala. (Skolkurator F)

Detta exempel påvisar att flickan hade höga förväntningar både på sig själv och från sin familj om att prestera mycket bra i skolan. När hon inte lyckades uppnå detta har det uppstått en identitetskris. Sjögren (2003) menar att ungdomar med

utländsk bakgrund måste hitta sin plats och sitt jag i Sverige. Detta skildrar en del skolkuratorer är en viktig del när ungdomar känner sig splittrade på grund av olika förväntningar på sig. De talar om att hitta en balansgång mellan de olika kulturerna samt att finna ett sätt där det fungerar bra för den enskilde eleven både i skolan och hemma. Skolkurator A skildrar detta på följande vis:

Ja, det är en balansgång som de håller på och balansera mellan två kulturer och försöker hitta en medelväg [...] Det kanske är så att i vissa arenor i sitt liv då är man mer svensk än man är afghan. (Skolkurator A)

Majoriteten av de intervjuade skolkuratorerna, som har ett kurativt ansvar för IVIK-programmet, har sett tendenser till att identitetsproblematik inte uppstår under de nyanlända elevernas första tid i Sverige. Skolkurator F är en av dem som skildrar just detta:

Ja, men det kan jag uppleva. Det är inte så mycket med IVIK elever utan det är mer med invandrar elever på nationella program, för de är inne så i den svenska kulturen, de har kommit så långt så de liksom har börjat förhålla sig och känner sig integrerade i den men ändå att det blir då en delning. (Skolkurator F)

Orsaker de ser kring varför identitetskriser uppstår senare kan vara att utvandringen från hemlandet i sig är omvälvande och att det är mycket nytt den första tiden i Sverige. De nyanlända eleverna har annat att tänka på än kulturella skillnader och att hitta sig själv, de menar att dessa funderingar inte uppkommer förrän de landat i det nya landet. Skolkuratorerna förklarar att de i större utsträckning möter elever med utländsk bakgrund som studerar på nationella program på gymnasieskola som upplever identitetskriser än de som läser på IVIK.

Detta iakttagande är intressant eftersom i vår tidigare forskning framställs identitetskriser hos ungdomar med utländsk bakgrund som något som kan uppstå redan som nyanländ. Ahmadi (2003) beskriver att en bakomliggande faktor till identitetskris kan vara att gapet mellan kulturen från hemlandet och den rådande kulturen blir för stor. Sjögren (2003) menar att man behöver omforma sin identitet i det nya landet. Detta genom att exempelvis lära sig ett nytt språk och ett nytt sätt att interagera med andra människor. Dessa beskrivningar skiljer sig till viss del från skolkuratorernas, vilka mer tror att identitetskriser beror på olika förväntningar eller kulturella skillnader som de upplever som problematiska.

7.3.2 Hur skolkuratoren arbetar med identitetskriser

D-Wester (2005) framställer, som vi tidigare skrivit, skolkuratoren som den person i skolan som elever kan vända sig till då de upplever svårigheter kring sin psykosociala tillvaro eller sin psykiska hälsa. Identitetskriser ingår i denna problematik och skolkuratoren utgör därmed den personal på skolan som har kunskaperna och färdigheterna att hjälpa och stötta de elever som upplever denna typ av svårighet. Hur detta stödjande arbete utformas kan enligt våra intervjuer skilja sig åt, vilket kan få konsekvenser för eleverna. När exempelvis en skolkurator inte arbetar preventivt kan detta innebära att eleverna inte fångas upp i ett tidigare skede.

Dock finns det en likhet mellan beskrivningarna kring hur skolkuratorerna arbetar med identitetskriser vilket är att de ofta försöker införliva hopp och positivitet till ungdomarna samt att de hjälper dem reflektera kring sin identitet. Nedan beskriver skolkurator E hur hon arbetar kring identitetskriser med elever med utländsk bakgrund:

Det är ju och bena upp och reda ut, strukturera, hur ser tillvaron ut, hur kan vi göra, vad är det som man kan, vilka bitar kan man kanske plocka bort så man inte behöver stressa så mycket, vad kan vi hjälpa till med så att du, eleven i fråga slipper ha det för stressigt och rörigt kring sig. Det är ju på ett respektfullt sätt, utan och ta ifrån eleven den egna kämparandan, det är ju hjälp till självhjälp kan man ju säga, är det springande punkten. (Skolkurator E)

Skolkurator G förklarar att hon ofta talar om att se olika alternativ och diskutera dessa. Hon menar på att trots att dessa alternativ inte är något som passar så kan det i diskussionen med eleven uppkomma nya tankar.

På frågan kring vilken skolkuratoren upplever är den största utmaningen i arbetet med identitetskris hos elever med utländsk bakgrund har vi fått olika svar. Ett antal skolkuratorer poängterar att utmaningen för dem ligger bland annat i att hjälpa eleverna att skapa en diskussion med sina föräldrar bland annat kring de kulturella skillnader som de upplever är anledningen till deras identitetskris. Några andra skolkuratorer förklarade att utmaningen är att ”väcka elevens egen kraft” och ”lyfta lite på den enskilde och stärka det.” Vi kan i detta sammanhang urskilja att skolkuratorerna har olika syn på vilken den främsta utmaningen är i

arbetet kring identitetskriser. Deras olika uppfattningar kan bero på att de mött olika typer av identitetskriser, vilket kan ha krävt olika lösningar.

7.4 Innanförskap och utanförskap

En intressant aspekt som Åhlund (1997:103) för fram är att ”invandrarskapet och förortslivet fostrar ett innanförskap i utanförskapet”. Ålund ger även exempel utifrån dem ungdomar hon intervjuat. Hon förklarar att vissa av ungdomarna upplever att alla ”invandrare” dras över en kam. Men även att upplevelsen när man började gymnasiet var förknippad med att man som ungdom med utländsk bakgrund var avvikande, sämre och störande. Dessa upplevelser för oss vidare till resonemang kring om detta är något som även avspeglas på de skolor vi besökt. Frågor så som hur skolkuratorerna ser på innanförskap och utanförskap och upplever de att ungdomar med utländsk bakgrund känner ett innanförskap eller utanförskap analyseras i detta avsnitt.

7.4.1 Skolkuratorns tankar kring innanförskap och utanförskap i skolan

Skolkuratorerna har olika uppfattningar kring om elever med utländsk bakgrund känner ett innanförskap eller utanförskap. Skolkuratorerna A och F tror att eleverna upplever ett utanförskap i skolan, de menar att man kan se olika exempel på detta. Skolkurator F ger exempel på att i vissa klasser blir eleverna med utländsk bakgrund en subkultur. Skolkurator A menar att elever med utländsk bakgrund känner ett utanförskap. Framförallt tycker hon det blir tydligt för elever som läser på IVIK. Hon ser att de lätt bildar en egen grupp och att det därmed för dessa elever blir ett utanförskap gentemot resten av skolans elever. Skolkurator A uttrycker ”De känner att ingen vill sitta hos oss. En kille sa inte att han gick på IVIK utan att han gick på fordon till sin tjej. Det är jätte tråkigt.” Detta uttalande skildrar delvis även andra skolkuratorer som har ett kurativt ansvar för IVIK-programmet. En anledning till att det bildas grupperingar utifrån om man som elev har utländsk bakgrund eller inte kan vara att man håller sig till de grupper där man känner trygghet och tillhörighet (Jacobson Pettersson 2008). Angående att elever söker efter trygghet menar flera av de skolkuratorer vi intervjuat är en viktig faktor för att känna delaktighet i skolan.

Känslan av utanförskap anser skolkurator B och H snarare hör samman med att man som elev inte känner sig delaktig i någon grupp gemenskap än att det beror på elever har olika bakgrunder. Skolkurator H beskriver det på följande sätt:

Det handlar inte bara om att man, att man inte är född i Sverige utan det handlar om så många olika saker att man känner sig utanför att man inte riktigt är som dem eller att man inte har samma jacka eller att man inte riktigt tillhör och tyvärr kanske nu när vi pratar om det så kan nog rökning bli en sådan gemensam faktor, att börjar jag röka så tillhör jag rökarna. (Skolkurator H)

Några skolkuratorer menar på att det finns många elever med utländsk bakgrund på deras respektive skolor att därför tror de inte eleverna upplever ett utanförskap. De hänvisar till att eleverna med utländsk bakgrund är en så pass stor grupp att de därmed känner ett innanförskap i skolan. Som skolkurator D uttrycker det: "Nej det tror jag inte för de är så pass många och de umgås mest med sig själva och med sina egna kulturer [...] Vi ser att det är uppdelat". Skolkurator Ds uppfattning om att eleverna inte känner ett utanförskap eftersom de är en stor grupp kan tolkas på ett annat sätt. Utifrån Jacobson Petterssons (2008) resonemang om enklavisering kan det handla om att eleverna upplevt etniskt diskriminering eller social exkludering och att det är därför de söker sig till varandra. Jacobson Pettersson menar att ungdomarna söker sig till grupper där de känner trygghet och tillhörighet. Därmed finns risken att eleverna trots allt känner ett utanförskap i skolan även om de är en stor grupp på skolan.

En annan infallsvinkel kring skolkuratorernas resonemang ovan kan vara att det finns ett innanförskap i utanförskapet. Stigendal (2004) för teoretiska resonemang kring utanförskap i skolan och menar att utanförskap kan bero på olika orsaker. En anledning Stigendal för fram är att eleverna inte vill vara delaktiga i innanförskapet. Skolkurator B menar att hon kan se detta hos manliga elever med utländsk bakgrund som studerar på individuella programmet. Hon tror att de bildar ett gäng utifrån att de inte tillhör innanförskapet. Det blir en del av deras identitet att vara utanför, vilket medför att de inte vill integreras in i innanförskapet i skolan. Utifrån skolkurator Bs reflektioner kring att vissa elever vill vara i utanförskapet kan vi urskilja att det blir svårare för skolkuratoren att arbeta för ömsesidig integration. Ömsesidigheten förutsätter en vilja från båda sidor och vill eleverna inte integreras med eleverna utan utländsk bakgrund i

skolan är det svårt att främja och arbeta för att det ska uppnås. Hamburger (1997) talar om att reella möjligheter, såsom sociala relationer, måste till i integrationsprocessen. Som vi skrivit i tidigare avsnitt har de flesta skolkuratorerna fört fram att svårigheten för ömsesidig integration främst ligger på att få med sig majoritetssamhället men här kan vi även se en annan del av problematiken som kan uppstå kring ömsesidig integration.

7.4.2 Hur skolkuratoren arbetar för att främja känslan av innanförskap

De faktorer som skolkuratorerna nämner de tror påverkar känslan av innanförskap är till exempel att man känner sig välkommen i skolan, att man känner delaktighet och att skolan bemöter alla på ett likvärdigt sätt. Dessa faktorer kan ses som självklara mål inom skolväsendet, men som i praktiken inte visar sig vara lika enkla att uppnå. För som vi visat ovan menar en del av skolkuratorerna att utanförskap förekommer och trots att man arbetar utifrån dessa kriterier upplever en del elever med utländsk bakgrund utanförskap. I de likabehandlingsplaner som alla skolor ska upprätta betonas i riktlinjer för likabehandlingsplaner, att man ska främja alla elevers lika värde och motverka diskriminering (Skolverket 2006). Hamburger (1997) menar att det som kan hota integrationen är avsaknad på jämlikhet i kombination med negativa attityder och diskriminering. Utifrån detta kan likabehandlingsplanerna ses som en del i arbetet för att främja integrationen. En del skolkuratorer skildrar hur de arbetar kring jämlikhet och diskriminering. Skolkurator E ger exempel på hur man kan arbeta mer för detta:

Att man är synlig som vuxen i skolan, att man tar tag i saker direkt någonting händer så att man inte väntar ut det eller låter det bara pågå, utan att man markerar det är okej det är inte okej och att man vet vad det är för normer som gäller, för jag tror det ger en trygghet för alla elever, inte bara för integrationens skull, att man känner att där går gränsen men inom den gränsen kan jag ju vara ganska fri om man säger men det handlar ju om att vi har gränser för att vi bryr oss om varandra, ja och att man är tydlig och rak och förmedlar saker och återkopplar så att den andra har förstått vad det är man pratar om och vad det är man menar så att det inte blir några konstigheter i det, alltså där är jätte mycket man kan jobba med. (Skolkurator E)

Skolkurator B skildrar ett exempel från hennes skola där det förekommit diskriminering av elever med utländsk bakgrund:

Vi har haft ett gäng killar från X (mindre svensk ort) som däremot inte var så trevliga, för ungefär två år sedan, och de fick vi ta tag i. De hade en grundattityd hemifrån, som inte var så vacker, den var väldigt tydlig. [...] Vi fick jobba med hela gruppen, jag, rektorn och en lärare. (Skolkurator B)

Ett annat sätt att arbeta för jämliket och för att öka den sociala integrationen mellan olika klasser gav Skolkurator A och H exemplifieringar på. Skolkurator A berättade att på skolan hon arbetar finns ett samarbete mellan frisör och IVIK. På skolkurator Hs skola finns det ett samarbete mellan estetiska programmet och IVIK i och med att de hade bild - och formlektioner tillsammans. Dessa exempel menade skolkuratorerna var även till för att främja integrationen och blir på det sättet indirekt en del i att motarbeta utanförskap. Ahmadi (2003) förklarar att diskriminering och invandrarfientlighet kan försvåra identitetsskapandet hos ungdomar som invandrat och att det finns en risk att de nedvärderar sin kultur och sitt ursprung. Utifrån Ahmadis sätt att se på diskriminering kan man urskilja hur viktigt det är att skolan arbetar för ömsesidig integration och jämlikhet. Är det så att diskriminering kan leda till att elever med utländsk bakgrund nedvärderar sin egen kultur finns det en risk för assimilation istället för integration.

Stigendal (2004) förklarar att även om elever befinner sig i ett innanförskap så förutsätter inte det att eleverna upplever delaktighet. För att skapa sammanhållning och känsla av delaktighet ger skolkurator B exempel på att hon vill arbeta mycket med klasserna, framförallt med de elever som går första året på gymnasiet. Hon vill genomföra olika övningar som syftar till att få eleverna att respektera varandra för sina olikheter samtidigt som man skapar sammanhållning i klassen. Skolkurator G och H berättar att de nyuppstartade klasserna varje höst åker iväg på läger för att lära känna varandra och skapa samhörighet. Indirekt kan dessa typer av aktiviteter syfta till att främja den ömsesidiga integrationen. Detta genom att elever lär känna varandra och delas in i grupper utifrån nya konstellationer.

Skolor skapar dessvärre inte alltid möjligheter som främjar en lyckad integration, snarare tvärtom. Runfors (2003) menar att skolan är en välmenande institution med goda integrationsambitioner, men trots de goda ambitionerna kan

skolan skapa invandrarskap. De skolor som medverkar i Runfors undersökning ville uppnå en blandning av eleverna och därigenom öka elevernas delaktighet. Enligt Runfors gav detta inte någon sammanlänkande effekt på eleverna på grund av att eleverna ändå kategoriserades utifrån ”svenska elever” och ”invandrarelever”. Som vi skrivit ovan har många av skolkuratorerna uttryckt att deras skolor strävar efter liknande mål. Dock berättade skolkurator B att IVIK klasserna på hennes skola befinner sig i ena skolbyggnadens källare där ingen annan klass vistas. Hon såg mycket bekymmersamt på detta och menade att placeringen av IVIK programmet i källaren skapar ett ytterligare utanförskap för de elever som studerar på IVIK. Skolkurator A beskrev att skolan ville att IVIK klasserna skulle finnas bland de nationella programmen på skolan för att öka samhörigheten och den ömsesidiga integrationen, vilket trots detta inte ökade.

Man kan tänka sig att själva placeringen av IVIK klasser i källaren stärker utanförskapet ytterligare, samtidigt har vi även fått exempel från andra skolkuratorer som menar att trots att IVIK klasserna är placerade mitt i skolan så upplever även de eleverna ett utanförskap. Som skolkurator F ger exempel på: ”Det upplever jag lite att de är en korridor, de brukar sitta på ett visst ställe och där så brukar inte de andra eleverna sätta sig. Utan det är tydligt att här är det IVIK eleverna håller till”. När vi talar om ömsesidig integration i skolan innebär det att man måste arbeta med alla klasser för att kunna uppnå detta. Skolkurator F uttalar att:

Sen kan jag ju känna att det är mycket svårare att jobba med majoriteten, för det är ju inte socialt arbete, på sätt och vis, utan då blir det ju när det blir problem, om det är någon som betar sig illa gentemot dem eller betar sig rasistiskt eller så vidare, som man kan ta i det, och annars ligger det nog rätt mycket på IVIK. (Skolkurator F)

Detta citat visar på den problematik som skolkurator F upplever i arbetet mot att främja ömsesidig integration i skolan. Hon menar att i praktiken ligger det ett större ansvar på IVIK eleverna än på de övriga eleverna/klasserna/samhället att anpassa sig och mötas.

8. Avslutande diskussion

Det vi har kunnat se i vår undersökning är att majoriteten av skolkuratorerna menar att de arbetar med integration. Många framför att integration handlar om att det ska ske ett möte mellan olika kulturer, att alla ska känna en gemenskap och delaktighet i skolan och i samhället i stort. De talar indirekt om en ömsesidig integration, att alla ska vara delaktiga i integrationsprocessen. Vår undersökning visar dock att det i praktiken är svårt att främja ömsesidig integration. Av de exempel vi tagit del av i intervjuerna har vi kunnat urskilja att i arbetet för integration ligger trots allt mycket ansvar på de elever som har en utländsk bakgrund.

Hur skolkuratorer upplever att de arbetar med integration skiljer sig åt. Skolkuratorers roll i integrationsprocessen har visat sig kunna ta olika uttryck. En del påpekar att förebyggande arbete utgör en central del i det skolkurativa arbetet gällande integration. Andra menar att arbetet med integration till stor del sker i det enskilda samtalet. Skolledningens uppfattning kring hur skolkuratoren ska arbeta med integration har visat sig ha en viss påverkan på vilken roll skolkuratoren har i integrationsprocessen i praktiken. Vi har även kunnat se att mycket ansvar ligger på att skolkuratoren själv är en drivande person gällande att få igenom sina idéer för hur skolan mer kan arbeta för integration. Samtidigt kan det även fungera tvärtemot, skolkuratorerna kan även hindra att arbeta mer med integration om de vill.

Vi har fått exempel på att elever med utländsk bakgrund kan uppleva kulturella skillnader samt identitetskriser. Många skolkuratorer arbetar för att ge eleverna kunskaper, visa förståelse, införliva hopp och hjälpa de att se nya möjligheter. Trots att de arbetar kring kulturella skillnader och identitetskriser på liknande sätt kan det utförda arbetet skilja sig åt eftersom den enskilde skolkuratorns egna värderingar och uppfattningar påverkar arbetet.

Det har även visat sig att många skolkuratorer kan urskilja att elever med utländsk bakgrund upplever ett visst utanförskap i skolan. För att motarbeta detta menar vi på att skolan även här kan arbeta mer för att främja den ömsesidiga integrationen. En tanke vi har är att om ömsesidig integration förekommer i större utsträckning skulle det kunna öka förståelsen för varandra ”på båda hållen”. Detta

kan i sin tur medföra att de kulturella skillnaderna skulle bli mindre problematiska.

Vi tror personligen att skolan och skolkuratorn måste arbeta mer med alla elever och personal i skolan för att öka sammanhållning och delaktighet mellan elever. Det räcker inte med goda integrationsambitioner och att definiera integration på ett ”rättfärdigt sätt” utan det verkningsfulla arbetet måste ske i praktiken. Om skolan ska arbeta för en ömsesidig integration måste de hitta ett sätt där de kan få alla elever med sig i processen.

Vi vill föra fram att en större förståelse kring integrationsprocessen för elever med utländsk bakgrund kan nås genom att intervjua både annan personal på skolan och eleverna. Detta framförallt för att alla elever på en skola inte kommer i kontakt med skolkuratorn. Slutligen vill vi poängtera att skolkuratorer utgör en liten yrkeskategori på skolan och att de inte ensamma kan genomföra arbetet för att uppnå en ömsesidig integration. Det är ett ansvar som ligger på hela skolan, att få alla elever delaktiga.

9. Referenslista

- Abbasian, Saeid (2003) *Integration på egen hand. En studie av invandrade kvinnoföretagare i Sverige*. Sverige: Eklundshofs Grafiska.
- Ahmadi, Nader (2003) ”Om jaguppfattningens betydelse för tolkning av sociala roller. I Nader Ahmadi, (red): *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber AB.
- Ale gymnasium (2010) ”IVIK” (elektronisk), *Ale gymnasiums officiella hemsida* <<http://www.alegymnasium.ale.se/webb/ivik.nsf>> (2010-05-17).
- Angel, Birgitta & Hjern, Anders (2004) *Att möta flyktingar*. Lund: Studentlitteratur.
- Aspers, Patrik (2007) *Etnografiska metoder*. Malmö: Liber AB.
- Backlund, Åsa (2007) *Elevhälsa – Resurser, organisering och praktik*. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete.
- Bell, Judith (2007) *Introduktion till forskningsmetodik*. Danmark: Studentlitteratur.
- Bremberg, Sven (2004) *Elevhälsa – teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- D-Wester, Yvonne (2005) *Socionomen i skolan*. Mölnlycke: Elanders Infologistics Väst AB.
- Gruber, Sabine (2008) *När skolan gör skillnad*. Stockholm: Liber AB.
- Hamburger, Charlotte (1997) ”Etniske minoriteter og social integration”. I Lilli Zeuner, (red): *Social integration*. Köpenhamn: Socialforskningsinstituttet 97:9.
- Integrations- och jämställdhets- departementet (2009) ”Integrationspolitiken i Sverige” (elektronisk), *Regeringskansliets officiella hemsida* <<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/13/77/30/6ef4871f.pdf>> (2010-04-10).
- Jacobson Pettersson, Helene (2008) *Socialt medborgarskap och social delaktighet*. Mölndal: Intellecta DocuSys.

Levin, Claes (2008) ”Att undersöka »Det sociala« - Några ingångar”. I Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Rosmari Eliasson-Lappalainen & Katarina Jacobsson, (red): *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur.

May, Tim (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Proposition 2009/10:165 ”Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet” (elektronisk), *Regeringskansliets officiella hemsida* <<http://www.sweden.gov.se/sb/d/12489/a/142368>> (2010-05-12).

Repstad, Pål (2007) *Närhet och distans – Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Runfors, Ann (2003) *Mångfald, motsägelser och marginalisering*. Stockholm: Prisma.

Runfors, Ann. (2004) ”När blir man svensk? - om hur *skilda* möjligheter skapas i skolvardagens samspel” I SOU 2004:33: *Kunskap för integration. Om makt i skola och utbildning i mångfaldens Sverige*. Stockholm: Elanders Gotab AB.

Sjögren, Annick (2003) ”Kulturens roll i identitetens byggande”: I Nader Ahmadi, (red): *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber AB.

Skolverket (2007) ”Likabehandlingsplan” (elektronisk), *Skolverkets officiella hemsida* <<http://www.skolverket.se/sb/d/830/a/10330>> (2010-05-12).

Skolverket (2006) ”Riktlinjer för arbetet med likabehandlingsplaner” (elektronisk), *Skolverkets officiella hemsida* <http://www.skolverket.se/content/1/c6/01/03/30/Riktlinjer_BESK.pdf> (2010-05-12).

Skrivelse 2008/09:24 ”Egenmakt mot utanförskap – regeringens strategi för integration” (elektronisk), *Regeringskansliets officiella hemsida* <<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/11/12/80/dcbafb1f.pdf>> (2010-04-10).

SOU 2000:19 ”Från dubbla spår till Elevhälsa - i en skola som främjar lust att lära, hälsa och utveckling” (elektronisk), *Regeringskansliets officiella hemsida* <<http://regeringen.se/content/1/c4/12/55/fe1286c5.pdf>> (2010-04-04).

SOU 2005:56 ”Det blågula glashuset – om strukturell diskriminering i Sverige”
(elektronisk), *Regeringskansliets officiella hemsida*

<<http://www.sweden.gov.se/sb/d/108/a/46188>> (2010-04-14).

Spännar, Christina (2001) *Med främmande bagage Tankar och erfarenheter hos unga människor med ursprung i en annan kultur eller Det postmoderna samhället*. Lunds Universitet: Sociologiska institutionen.

Stigendal, Mikael (2004) *Framgångsalternativ – Mötet i skolan mellan utanförskap och innanförskap*. Lund: Studentlitteratur.

Svensson, Kerstin (2007) ”Normer, normalitet och normalisering” I Kerstin Svensson, (red): *Normer och normalitet i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), FN:s flyktingorgan
”Vem är flykting?” (elektronisk), *UNHCR:s officiella hemsida*
<http://www.unhcr.se/SE/basic_facts/Vem_ar_flykting.htm> (2010-04-14).

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk– samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet: Elanders Gotab.

Wigg, Ulrika (2008) *Bryta upp och börja om Berättelser om flyktingskap, skolgång och identitet*. Linköpings universitet: Institutionen för beteendevetenskap och lärande.

Ålund, Aleksandra (1997) *Multikultiungdom Kön, etnicitet, identitet*. Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 2

Intervjuguide

Utbildning/arbete

Vad har du för utbildning?

Har du någon vidareutbildning?

Hur länge har du arbetat som skolkurator?

Arbetsuppgifter

Hur har du valt att lägga upp ditt arbete? (tid med enskilda elever, tid med administration, tid med förebyggande arbete etc.)

Hur syns du i skolan?

Organisatoriska frågor

Finns det ett elevvårdsteam på skolan? Och i så fall, hur är rollerna fördelade? Är det tydligt uppdelat vem som gör vad?

Vill du kortfattat beskriva hur elevvårdsteamet/skolan arbetar med integration?

Finns IVIK på skolan? Och i så fall, har ni har en roll i detta? Beskriv Er roll.

Vilka samverkanpartners har Ni? (ex. andra skolor, socialtjänst)

Integration och identitet

Hur vill du definiera integration?

Upplever du att du arbetar med integration/integrationsfrågor?

Vilken roll har du som kuratorn i integrationsarbetet/processen?

Vilken tycker du är den största utmaningen i integrationsarbetet?

Möter du elever som upplevt kulturella skillnader när de möter den svenska normen i skolan jämfört med de normer och värderingar de bär på hemifrån?

- Om ja, verkar ungdomarna uppleva detta som något jobbigt?
- Hur kan de kulturella skillnaderna ta sig uttryck?
- Hur hjälper du dem att hantera detta?

Ungdomar med utländsk bakgrund kan ibland slitas mellan förväntningarna som den svenska skolan har på eleverna jämfört med de värderingar och förväntningar som de har med sig hemifrån. Detta kan göra att ungdomar mår dåligt och upplever känslan av ”vem är jag?”

Hur arbetar du med ”identitetskriser” för ungdomar med utländsk bakgrund?

- Hur kan identitetskriser ta sig uttryck?
- Vad är det viktigaste att tänka på?
- Vilken är den största utmaningen i samband med att hjälpa ungdomar som slits mellan den svenska normen och den man bär med sig från hemlandet?

Upplever du att ungdomar med utländsk bakgrund känner utanförskap i den svenska skolan?

De elever som inte känner utanförskap känner förhoppningsvis innanförskap, vilka faktorer tror du mest påverkar för att de ska känna trivsel i skolan?